

Západočeská universita v Plzni

FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Rozvod manželství s mezinárodním prvkem

Tereza Hrochová

Plzeň 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, duben 2020

Tereza Hrochová

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá právní úpravou rozvodu manželství s mezinárodním prvkem. Cílem práce bylo především zmapovat dané téma po teoretické stránce. Podkladem práce byla zejména odborná literatura a právní předpisy. Za stěžejní metody práce můžeme považovat dedukci a komparaci. První kapitola je zaměřena na historický vývoj právní úpravy manželství na našem území, od počátků snah o kodifikaci občanského práva za vlády Marie Terezie až po současnost. Druhá a třetí kapitola vychází z účinného Občanského zákoníku z roku 2012. Druhá kapitola je věnována platné právní úpravě manželství obecně. Ve třetí kapitole je podrobně rozebrán rozvod manželství u nás. Ve čtvrté a páté kapitole se dostáváme k samotnému jádru tématu práce. Rozdělení do dvou kapitol je zásadní, jelikož rozvod s občanem EU se řeší především dle unijního práva, kdežto rozvod s občanem 3. země, se řídí dle ZMPS, případně mezinárodními smlouvami. Poslední, šestá kapitola poukazuje na nedostatky právní úpravy manželství a navrhuje jejich možná řešení.

Klíčová slova

- právo
- občanské právo
- rodinné právo
- rodina
- manželství
- rozvod
- rozvod manželství
- mezinárodní prvek
- mezinárodní právo soukromé
- evropské právo
- cizinec
- rozvod s cizincem
- Evropská unie
- Vietnamská socialistická republika

Abstract

This thesis deals with the legal regulation of divorce of marriage with an international element. The goal of the thesis is to map the topic from the theoretical point of view. Literature and legal regulations are the main basis of this work. Deduction and comparison can be considered as the main methods implemented in the work. The first chapter focuses on the historical development of the legal regulation of marriage in our region, from the beginning of efforts to codify civil law during the reign of Maria Theresa to the present. The second and third chapters are based on the effective Civil Code of 2012. The second chapter is devoted to the valid legal regulation of marriage in general. The third chapter discusses in detail the divorce of marriage in our country. In the fourth and fifth chapters we reach the very core of the topic. The division into two chapters is essential, as divorce with an EU citizen is primarily dealt with under EU law, whereas divorce from a third country citizen is governed by the ZMPS (Act Governing Private International Law) or international treaties. The last, sixth chapter points out the shortcomings of the legal regulation of marriage and suggests possible solutions.

Keywords

- law
- civil law
- family law
- family
- marriage
- divorce
- divorce of marriage
- an international element
- private international law
- european law
- foreigner
- divorce with the foreigner
- European Union
- Socialist Republic of Vietnam

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala panu Mgr. Bc. Petru Ptáčkovi za odborné vedení, pomoc a vstřícnost při zpracování mé diplomové práce.

Obsah

Seznam zkratk.....	- 1 -
Úvod.....	- 2 -
1 Vývoj právní úpravy manželství v ČR.....	- 4 -
1.1 Počátky kodifikace občanského práva do přijetí ABGB	- 4 -
1.1.1 Marie Terezie	- 4 -
1.1.2 Josef II.	- 4 -
1.1.3 Leopold II.	- 7 -
1.1.4 František I.	- 7 -
1.2 ABGB	- 8 -
1.2.1 Rodina a manželství v ABGB	- 9 -
1.2.2 Vývoj ABGB	- 13 -
1.3 Rodinné právo po rozpadu monarchie	- 14 -
1.4 Poválečné období.....	- 15 -
1.5 Zákon o právu rodinném.....	- 15 -
1.5.1 Zásadní novely zákona o právu rodinném.....	- 17 -
1.6 Vývoj od přijetí nové ústavy 1960.....	- 17 -
2 Úprava manželství de lege lata	- 19 -
2.1 Zakotvení manželství.....	- 19 -
2.2 Pojem manželství.....	- 19 -
2.3 Vznik manželství	- 20 -
2.3.1 Formy manželství	- 21 -
2.3.2 Příjmení manželů.....	- 22 -
2.3.3 Překážky manželství.....	- 23 -
2.4 Zdánlivé a neplatné manželství	- 24 -
2.5 Povinnosti a práva manželů	- 25 -
2.6 Zánik manželství.....	- 28 -
3 Rozvod.....	- 31 -
3.1 Vývoj sňatečnosti a rozvodovosti.....	- 31 -
3.1.1 Sňatečnost.....	- 31 -
3.1.2 Rozvodovost.....	- 32 -
3.2 Rozvod de lege lata obecně	- 33 -
3.3 Formy rozvodu.....	- 34 -
3.3.1 Rozvod se zjišťováním příčin rozvratu (základní/sporný)	- 34 -

3.3.2	Rozvod bez zjišťování příčin rozvratu (nesporný/dohodou/smluvený)	- 35 -
3.3.3	Rozvod manželství s tvrdou klauzulí	- 36 -
4	Rozvod s občanem EU	- 38 -
4.1	Právo EU	- 38 -
4.2	Evropské občanství	- 39 -
4.3	Rozvod	- 40 -
4.3.1	Příslušnost soudu k rozvodu	- 41 -
4.3.2	Rozhodné právo při rozvodu	- 45 -
5	Rozvod s občanem 3. země	- 49 -
5.1	Mezinárodní právo soukromé	- 49 -
5.2	Prameny MPS	- 49 -
5.2.1	Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém	- 49 -
5.2.2	Mezinárodní smlouvy	- 50 -
5.3	Kolizní a přímé normy	- 51 -
5.3.1	Kolizní norma	- 51 -
5.3.2	Přímé normy	- 52 -
5.4	Rozvod manželství v ZMPS	- 53 -
5.4.1	Pravomoc	- 53 -
5.4.2	Rozhodné právo	- 54 -
5.5	Rozvod manželství podle mezinárodní smlouvy	- 54 -
5.5.1	ČR vs. Vietnamská socialistická republika	- 54 -
5.5.2	Vietnamský zákon o manželství a rodině	- 56 -
6	Návrhy de lege ferenda	- 59 -
6.1	Právní vývoj „homosexuality“ u nás	- 59 -
6.2	Rozdíly mezi registrovaným partnerstvím a manželstvím	- 60 -
6.2.1	Veřejné mínění	- 61 -
6.2.2	Současný stav návrhu zákona na manželství pro všechny	- 62 -
	Závěr	- 63 -
	Resumé	- 66 -
	Seznam literatury	- 70 -
	Monografie	- 70 -
	On-line zdroje	- 72 -
	Právní předpisy	- 73 -

Seznam zkratek

- ❖ **ABGB** - Všeobecný občanský zákoník (1811), (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie)
- ❖ **Brusel II** - Nařízení rady (ES) č. 1347/2000, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti obou manželů k dětem
- ❖ **Brusel II bis** - Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a zrušení nařízení Brusel II
- ❖ **ČR** - Česká republika
- ❖ **ČSÚ** - Český statistický úřad
- ❖ **ES** - Evropské společenství
- ❖ **ESLP** - Evropský soud pro lidská práva
- ❖ **EU** - Evropská unie
- ❖ **EÚLP** - Evropská úmluva o ochraně lidských práv
- ❖ **GBGB** - Haličský občanský zákoník (1797)
- ❖ **LTGB** - zkratka pro lesby, gaye, bisexuály a transgender osoby
- ❖ **MatrZ** - Matriční zákon č. 301/2000 Sb.
- ❖ **MPSaP** - Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním č. 97/1963 Sb.
- ❖ **NOZ** - Nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb.
- ❖ **OZ** - Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.
- ❖ **Řím III** - Nařízení Rady EU č. 1259/2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky
- ❖ **SD** - Soudní dvůr
- ❖ **SEU** - Smlouva o Evropské unii
- ❖ **SFEU** - Smlouva o fungování Evropské unie
- ❖ **SJM** - Společné jmění manželů
- ❖ **Ústava/ Ústava ČR** - Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- ❖ **ZMPS/NMPS** - Zákon o mezinárodním právu soukromém č. 91/2012 Sb.
- ❖ **ZOR** - Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.
- ❖ **ZPR** - Zákon o právu rodinném č. 265/1949 Sb.

Úvod

Pro svoji práci jsem si zvolila téma rozvod manželství s mezinárodním prvkem. Domnívám se, že přestože je tento jev v dnešní době velmi aktuální a běžný, je mu věnováno málo pozornosti. Proto se ve své práci věnuji právě tomuto tématu a snažím se jej komplexně zmapovat po teoretické stránce.

Možnosti dnešní doby, díky nimž není problém žít v jakékoli části světa a potkávat se s lidmi různých národností, mají mimo jiné za následek zakládání smíšených rodin. V době, kdy bylo možné cestovat pouze na povolení a pod drobnohledem, byla smíšená manželství v podstatě raritou. Dnes se s tímto fenoménem setkáváme naprosto běžně, nicméně i tato manželství se potýkají s problémy, které směřují k rozvodům. V těchto manželstvích se objevuje více aspektů, jež tyto problémy mohou evokovat. Jedná se například o rozdílné názory na zemi, ve které se manželé rozhodnou žít, jazykovou bariéru mezi rodinami a přáteli a v neposlední řadě i náboženská vyznání, kulturní zvyklosti a návyky. Problémy se mohou projevit také v souvislosti s rozdílnými názory každého z rodičů na společnou výchovu dětí a různými hodnotovými systémy, které vyznávají. Každý z manželů si totiž do společného svazku přináší své návyky a zvyklosti vyplývající z kultury jeho rodné země. Může se stát, že to, co jeden považuje za správné, může být pro druhého až nepřijatelné.

Cílem této práce je komplexně zmapovat téma rozvodu manželství s mezinárodním prvkem po právní stránce a seznámit čtenáře s touto problematikou. Po stránce metodologické, bych se v práci ráda zaměřila především na metody logické a srovnávací, které uvádí ve své knize *Vědecká propedeutika pro právníky* Viktor Knapp.¹

V úvodních kapitolách mé práce se hodlám věnovat historii právní úpravy manželství na našem území a současnou právní úpravu manželství a rozvodu v ČR. Téma rozvodu manželství s mezinárodním prvkem budu popisovat v dalších kapitolách. V posledním bodě práce se zaměřím na nedostatky právní úpravy manželství.

---

¹KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003., 65 -89 s.

Osvěta historického vývoje přispívá k lepšímu pochopení současné úpravy manželství. Proto se ve své práci nejprve vrátím k počátkům kodifikace občanského práva, o které se zasloužili především Marie Terezie a Josef II a dali tím základ pro vznik fenomenálního zákoníku ABGB. Jeho nadčasovost dokazuje především to, že na našem území platil téměř 140 let.

Rodinné právo, tedy i problematika manželství a jeho rozvodu, je obsaženo v občanskoprávním kodexu z roku 2012.

Na problematiku rozvodu manželství s mezinárodním prvkem budu nahlížet jak z pohledu práva unijního, tak i z pohledu práva mezinárodního soukromého. Právní úpravu institutu rozvodu manželství s občanem EU budu hledat především v unijním právu. Rozvod s občanem 3. země, tedy s občanem, který není občanem žádného členského státu EU, a jeho právní úpravu budu sledovat v mezinárodním právu soukromém vyjma jeho části zabývající se právem unijním.

1 Vývoj právní úpravy manželství v ČR

1.1 Počátky kodifikace občanského práva do přijetí ABGB

Soukromé právo, jehož součástí je i institut manželství na našem území nebylo dlouho kodifikováno.

1.1.1 Marie Terezie

Počátky snahy o kodifikaci soukromého práva můžeme datovat do 18. století za vlády Marie Terezie., *Významné bylo zřízení kompilační komise Marií Terezií v r. 1753. První výstup kodifikačních prací označovaný jako Codex Theresianus (1766) se nesetkal s úspěchem, a tak první obecný občanský zákoník platný na našem území byl přijat až za Josefa II. (1786); tento tzv. Josefínský občanský zákoník obsahoval jen obecnou část a rodinné právo.*² Přestože Codex Theresianus nebyl přijat, byl podkladem pro následné zákonodárné práce. „*Codex Theresianus z roku 1766 zastával ještě názor, že účinky manželství podléhají občanskému právu, ale že sám manželský svazek má duchovní povahu, proto až do roku 1783 neupravoval manželské právo světský, nýbrž církevní zákonodárce.*“³ Důvodem nepřijetí kodexu, který připisoval římskému právu subsidiární moc, byla jeho podrobnost a rozsáhlost, kterými spíše než zákoník připomínal učebnici občanského práva.⁴

1.1.2 Josef II.

Marii Terezií na trůnu vystřídal její syn Josef II., za jehož vlády nastaly významné změny v oblasti manželského práva. Jak již bylo řečeno výše, Josef II. vyhlásil v roce 1786 pod číslem 591 Sb. z. s. Josefínský občanský zákoník, tedy částečnou kodifikaci občanského práva, která platila pro všechny české a rakouské země. Josefínský občanský zákoník zahrnoval také patenty vydané tímto panovníkem.⁵ Josef II. za své vlády stihl vydat hned několik patentů.

---

²Důvodová zpráva NOZ konsolidovaná verze [online]. Praha, 2012 [cit. 2019-08-13]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

³Šínová, R., Šmíd, O., a kolektiv: *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 59 s.

⁴JÁNOŠÍKOVÁ, Petra; KNOLL, Vilém; RUNDOVÁ, Alena. *Mezníky českých právních dějin*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 100 s.

⁵KINDL, Vladimír. Josefínský občanský zákoník: Právní slovník, 3. vydání. *Beck-online* [online]. Be, 2009, 2009 [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwp64zrguxgu33tmvtgs3tttn4v633cmnqw4431pfpuylln5xgs2y&groupIndex=0&rowIndex=1>

Prvním z nich byl **Toleranční patent** vydaný 13. října 1781, kterým byla zavedena částečně náboženská svoboda. „*Katolické náboženství tedy zůstávalo náboženstvím hlavním a veřejným, ale už nikoli jediným.*“⁶ Podle knihy Jiřího Kaboucha, *Manželství a rodina v minulosti* z roku 1962, dal tímto patentem najevo „*že se nemínil vázat církevními dogmaty proti zájmům státu.*“⁷

Dalším císařovým patentem vydaným ještě téhož roku byl **Patent o zrušení nevolnictví** z 1. listopadu. Patent měl za cíl zlepšit situaci v oblasti zemědělství, průmyslu a sblížení jednotlivých vrstev obyvatelstva. Sblížení bylo docíleno zrušením závislosti poddaných na vrchnosti. „*Znamenalo to, že každý poddaný měl od této chvíle právo svobodně vstupovat do manželství, aniž by bylo nutné žádat vrchnost o povolení a souhlas.*“⁸

Dalším císařovým počinem bylo **zrušení závaznosti zásnub** (1782), tímto krokem přiměl dokonce samotného papeže k jeho návštěvě, ve Vídni. Papež měl za cíl odradit císaře od dalších reforem, ale neuspěl.⁹

Již 16. ledna 1783 Josef II. vydal další ze svých patentů, **Manželský patent**. Tento patent můžeme považovat za nejvýznamnější v oblasti rodinného práva. „*V rámci následného legislativního vývoje přešel do Josefínského občanského zákoníku z roku 1786, poté do zákoníku Haličského (1797), stal se i podkladem pro zákony týkající se rodiny v občanském zákoníku z roku 1811 (§§44-136). V podstatě z něj vycházely předpisy týkající se manželství až do roku 1919.*“¹⁰ Patent nastolil několik zásadních změn, kvalifikoval manželství jako občanskou smlouvu, avšak uzavírání manželství bylo ponecháno církevní formou. Církevní hodnostáři se této funkce zhošťovali na základě pověření státem a byli povinni zapisovat uzavřené sňatky do knih oddavek.¹¹ „*Rozhodování manželských sporů bylo patentem přeneseno na státní soudy, byla zrušena církevní jurisdikce v manželských sporech, která u nás trvala od 10. století a císař navíc v patentu proklamoval své výlučné právo dále upravovat manželské poměry.*“¹² Patent mimo jiné upravoval překážky manželství, které se v některých bodech lišily od

⁶ Šínová, R., Šmíd, O., a kolektiv: *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 60 s.

⁷KABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha: Orbis, 1962, s. 121.

⁸ Šínová, R., Šmíd, O., a kolektiv: *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 60 -61 s.

⁹KABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha: Orbis, 1962, s. 120.

¹⁰ Šínová, R., Šmíd, O., a kolektiv: *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 61-62 s.

¹¹ Šínová, R., Šmíd, O., a kolektiv: *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 62-63 s.

¹² VESELÁ, Renata. *Vybrané historické zdroje současného rodinného práva*. Ostrava: KeyPublishing, 2013, 25 s.

překážek v kanonickém právu. Komplikace pak nastávaly v otázce, zda požehnat sňatkům v případech, kdy splňovaly podmínky patentu, ale nikoliv kanonického práva či naopak. Problémem manželského patentu Josefa II. byla ne zcela jasná hranice mezi kompetencemi církve a státu. V patentu byla rozlišena dokonce i rozdílná úprava jednotlivých náboženství, zatímco katolíkům byl umožněn pouze rozvod od stolu a lože, evangelíci měli možnost i rozluky. V případech manželství mezi katolíkem a evangelíkem rozluka možná nebyla ani pro evangelíka. Židovská manželství v patentu úpravu neměla, dočkala se jí až v roce 1791. Úprava židům umožňovala rozluku dohodou stran.¹³

*„Ještě před vydáním Josefinského občanského zákoníku byl po schválení ve státní radě v únoru 1786 vydán dne 3. května 1786 **Patent o dědické posloupnosti**.“¹⁴ Tento patent byl vyčleněn ze třetího dílu návrhu kodifikace všeobecného občanského práva. Řád dědické posloupnosti nebyl pouze vyčleněn z návrhu kodifikačních prací, ale byl také vyhlášen. Vyhlášením se stal první celostátní kodifikací v oblasti občanského práva. Původně bylo zamýšleno, že bude platit pouze v německých dědičných zemích, nakonec vešel v platnost i v Haliči z důvodu jeho chaotického právního řádu.*

V roce 1787 císař svým patentem **zrovnoprávnil manželské a nemanželské děti** především v otázkách dědického práva. Nejzásadnější změny se dotkly poddanského dědického práva, kdy hlavním dědicem se stal jen nejstarší syn, doposud hlavního dědice určovala vrchnost. Tento patent zavedl také úpravu pro institut poručenství.

Nejvýznamnějším zákonodárným aktem za vlády Josefa II. bylo vydání **prvního dílu Všeobecného občanského zákoníku o právu osob**, jehož autorem byl Horten. Kodex byl rozdělen na pět částí, první a druhá část se věnovala obecným ustanovením, další části pak vztahům mezi rodiči a dětmi a postavení sirotek a marnotratných. V zákoníku byly zahrnuty císařovy právní předpisy od roku 1781. *„Z oblasti manželského a rodinného práva tak obsahoval i manželský patent, patent o dědické posloupnosti a rovnosti manželských a nemanželských*

---

¹³FRÝDEK, Miroslav a Jaromír TAUCHEN, ed. *Soukromé právo v proměnách věků: sborník příspěvků z Letní školy*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 130-131 s.

¹⁴ Šínová, R., Šmíd, O., a kolektiv: *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 69 s.

děti.“¹⁵ Občanskoprávní kodifikace měla dle nařízení císaře vyjít již v březnu 1786. Nakonec se tak stalo o několik měsíců později, v německých dědičných zemích vešla v účinnost 1. ledna 1787, v Haliči pak 1. května 1787. Všeobecný občanský zákoník vznikl přepracováním Codexu Theresianu, referentem pro první díl byl Horten, který ještě před jeho vydáním zemřel. Hortena nahradila kompilační komise, v jejímž čele stál Keeß. Úkolem této komise měla být práce na přepracování druhého a třetího dílu Všeobecného občanského zákoníku, avšak práce na pokračování ABGB byly pozastaveny a za vlády Josefa II. už nebyly obnoveny.¹⁶

1.1.3 Leopold II.

Císaře Josefa II. na trůně nahradil jeho mladší bratr Leopold II. (1790 - 1792).¹⁷ Po smrti císaře Josefa II. byla sestavena nová komise, v jejíž čele stála vůdčí osobnost Karel Martini, kterého časem vystřídal profesor Zeiller. K sestavení nové komise došlo z důvodu rozpuštění kompilační komise novým císařem Leopoldem II. V roce 1791 komise novelizovala již vydaný první díl Všeobecného občanského zákoníku z roku 1786.¹⁸ „K pokračování procesu přepracování obou dalších částí Hortenova návrhu však až do konce vlády Leopolda II. (1. března 1792) nedošlo.“¹⁹

1.1.4 František I.

Za vlády Františka I. vrcholily práce na přijetí ABGB. „V úplně nové korunní zemi vstoupil v účinnost Západohaličský zákoník v roce 1797 a v tomtéž roce se jeho působnost rozšířila ještě na Východní Halič a Bukovinu, čímž zasáhl do oblasti platnosti prvního dílu Všeobecného občanského zákoníku z roku 1786, který tu také zrušil.“²⁰ V knize České právní dějiny se uvádí, že přijetí Západohaličského zákoníku mělo být jakousi zkouškou plánovaných reforem. Císař tak měl na zkoušku vyhlásit text nejdříve v Západní Haliči a vyčkat na

---

¹⁵ VESELÁ, Renata. *Vybrané historické zdroje současného rodinného práva*. Ostrava: KeyPublishing, 2013, 27 s.

¹⁶ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, 219-220 s.

¹⁷ SOCHROVÁ, Marie. *Dějepis II. v kostce: pro střední školy: [novověk, dějiny nové doby]*. Praha: Fragment, 2008. Maturita v kostce, 44 s.

¹⁸ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, 443 s.

¹⁹ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, 223 -224 s.

²⁰ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, 234 s.

zkušenosti, než budou reformy provedeny i v ostatních zemích.²¹ Teorii zkoušky Západohaličského zákoníku výslovně vyvrací kniha Vývoj soukromého práva na území českých zemí. Jako důvod vyhlášení uvádí značnou „*potřebu moderního soukromého práva pro nepokoji rozvrácenou Halič*“, tento problém neměl být pouze v Západní ale i Východní Haliči a Bukovině. „*Haličský občanský zákoník (GBGB) byl historicky první kodifikací soukromého práva ve smyslu dobové teorie přirozeného práva.*“²²

Občanský zákoník, který byl účinný v Haliči a Bukovině (GBGB) se stal podkladem dalších kodifikačních prací na Všeobecném občanském zákoníku (ABGB), pod vedením profesora Zeillera. Haličský zákoník byl zrušen vyhlášovacím patentem k ABGB z roku 1811.²³

1.2 ABGB

Přípravy občanskoprávní kodifikace trvaly přibližně 60 let, počátky těchto příprav započaly již za vlády Marie Terezie. Prvního června 1811 byl vyhlášen císařem Františkem I. patentem č. 946/1811 J.G.S. - nový zákoník, „*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie*“²⁴ (ABGB). Zákoník, který nabyt účinnosti 1. ledna 1812, platil ve všech zemích rakouského soustátí vyjma uherské koruny, byl vydán v češtině pod názvem „*Knih všeobecných zákonů městských.*“²⁵

Účinný byl Rakouský občanský zákoník na našem území až do roku 1950. O jeho kvalitě vypovídá i to, že v roce 1918 byl pouze recepční normou převzat do československého právního řádu nebo také fakt, že u nás platil téměř 140 let. Výrazně se podepsal na podobě moderního občanského práva, které výrazně ovlivnil. Dokonce v novelizované podobě platí v Rakousku a některých částech Švýcarska dodnes.²⁶

---

²¹ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, 443 s.

²² VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, 234 - 235 s.

²³ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, 235 – 240 s.

²⁴ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, 443 s.

²⁵ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. *Mezníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 102 s.

²⁶ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. *Mezníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 107 s.

Všeobecný občanský zákoník obsahoval úvod a 3 části, dohromady se skládal z 1502 paragrafů. Úvod, který se skládal ze 14 paragrafů, definoval obecné informace jako místní a časovou působnost a vztah k ostatním právním předpisům. První díl o právu osob upravoval vztahy mezi rodiči a dětmi, ustanovení o manželství, o poručenství a opatrovnictví. V druhém díle bylo možno nalézt ustanovení o právech k věcem, dědickému a závazkovému právu a třetí díl obsahoval společná ustanovení.²⁷

Manželské právo se nachází v druhé hlavě prvního dílu Všeobecného občanského zákoníku. Hlava nese název *O manželském právu (§44- §136)*, kromě vymezení pojmu a obecných náležitostí zde nalezneme úpravu nedostatku přivolení, nedostatku mohoucnosti k účelu a nedostatku obřadnosti.

1.2.1 Rodina a manželství v ABGB

Rodinu dle §40 ABGB tvoří rodiče se všemi svými potomky. Poměr mezi rodiči a dětmi je nazýván příbuzenstvím, kdežto poměr mezi jedním manželem a příbuznými druhého manžela švagrovstvím. Paragrafem 42 je dále konkretizováno, co je podle Všeobecného občanského zákoníku chápáno pojmem rodiče a děti. Rodiči se rozumí všichni příbuzní bez rozdílu pokolení v řadě vzestupné (rodiče, prarodiče, praprarodiče...) a dětmi všichni příbuzní v pokolení sestupném. (*§40 -§43 ABGB*)

Manželství je nejdůležitějším právním institutem v oblasti rodinného práva. Přestože již manželství nebylo v kompetencích kanonického práva, jeho značný vliv z tradic zde přítomný byl. Manželství bylo uzavíráno v přítomnosti faráře, ale spory z manželství byly řešeny u státních soudů, je proto patrné, že úprava manželství vycházela z Josefínského manželského patentu. Manželství je v ABGB chápáno jako občanskoprávní smlouva a je tedy pod vlivem státní moci. Vznik smlouvy je založen na vůli snoubenců různého pohlaví „*§44 Rodinné poměry zakládají se smlouvou manželskou. V manželské smlouvě dvě osoby různého pohlaví projevují podle zákona svoji vůli, že budou žít v nerozlučném společenství, děti ploditi, je vychovávatí a poskytovati si vzájemnou pomoc.*“ (*§44 ABGB*)

---

²⁷VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, 443 - 444 s.

Zásnuby neboli předsvatební slib, který vedl k uzavření manželství, neměly právní následky a nebylo vynutitelné manželství uzavřít ani plnit to, co bylo pro případ odstoupení vymíněno. Strana, která odstoupením od zasnubního slibu utrpěla škodu, má nárok na náhradu (skutečné škody) za podmínek, že k odstoupení nebyla důvodná příčina. Toto si, dle mého názoru, částečně protiřečí, přestože §45 uvádí nezávaznost zasnubního slibu, hned následující §46 připouští případy, kdy je odstoupení od slibu sankcionováno. Tyto nejasnosti a nepřesnosti dávají patrně velký prostor pro volné uvážení soudů. (§45 - §46 ABGB)

Překážky manželství byly ve Všeobecném občanském zákoníku rozděleny do dvou skupin. První skupinou byly překážky pro „**nedostatek přivolení**“ jednalo se o situace, kdy projev vůle potencionálního manžela nemohl být brán v potaz. Šlo o případy, kdy osoba nebyla schopná o sobě sama rozhodovat (zuřiví; šílení; blbí; nedospělí; nedostatek nutných příjmů; špatné mravy; nakažlivé nemoci; vady, které jsou na překážku účelu manželství; vojenské osoby) nebo nebyl projev vůle skutečný (vyhrožování; unesená osoba; omyl v osobě budoucího manžela). Vojenské zákony upravovaly, za jakých podmínek mohou vojenské osoby uzavírat manželství. Nezletilí a nesvéprávní potřebovali souhlas otce, pokud to nebylo možné, byl za potřebí souhlas zástupce a soudu. Nezletilí nemanželského původu potřebovali krom souhlasu poručníka i svolení soudu. Cítil-li se někdo, že mu bylo neoprávněně odepřeno povolení k sňatku, měl právo se obrátit na soud. (§48- §59 ABGB) Druhou skupinou byly překážky „**nedostatku mohoucnosti účelu**“, těmito překážkami se rozumí neschopnost plnit skutkovou podstatu manželství. Trvalá tělesná neschopnost plnit účel manželství je překážkou manželství, pokud byla již v době sjednání manželství. Neschopnost soulože, pokud je jen dočasná nebo vznikla až za trvání manželství, není zákonnou překážkou. Mezi překážky manželství, které nastaly následkem mravních skutečností patří překážka zločinu, překážka manželství, překážka pro svěcení nebo slib, překážka různosti náboženství, překážka příbuzenství, překážka švagrovství, překážka cizoložství a překážka zavraždění manžela. (§60 - §68 ABGB)

Ohlášky byly podmínkou uzavření manželství, jednalo se o oznámením plánovaného sňatku snoubenců. Účelem ohlášek bylo odhalení případných překážek uzavření manželství. Oznámení se mělo učinit duchovnímu, který měl manžele oddávat nebo duchovnímu, který ohlášky vykonal. Ohlašovala se jména,

příjmení, místa narození, stav a bydliště obou snoubenců. Ohlášky se oznamovaly třikrát za sebou na obvyklém farnostním shromáždění o nedělích či svátcích, bydleli-li snoubenci v odlišných farnostech, prováděly se ohlášky v oboufarnostech. Nebylo-li manželství uzavřeno do 6 měsíců po ohláškách, bylo zapotřebí ohlášky opakovat. (§69 - §74 ABGB)

Slavnostní prohlášení přivolení bylo prováděno před duchovním správcem alespoň jednoho ze snoubenců za přítomnosti dvou svědků. Manželství bylo možné uzavřít prostřednictvím plné moci, musela zde být určena osoba, s níž má být manželství uzavřeno. Uzavřené manželství byl povinen farní představitel zapsat do knihy oddavků. (§75 - §82 ABGB)

Práva a povinnosti manželů byla pro každého z manželů definována odlišně. Manželský svazek nebyl rovnoprávným svazkem muže a ženy. Muž byl zákonem ustanoven hlavou rodiny a žena měla muže následovat, pomáhat mu a plnit jeho rozkazy. Osobní práva a povinnost podle Všeobecného občanského zákoníku jsou především vzájemná věrnost a slušné zacházení, to platilo pro obě strany. Muž má povinnost zajistit své manželce podle svých možností slušnou výživu a zastupovat ji. Žena byla podřízená svému manželovi, musela mu pomáhat a plnit jeho rozkazy. „§92 *Manželka obdrží jméno mužovo a požívá práv jeho stavu. Jest povinna následovati muže do jeho bydliště, pomáhati, seč jest, v domácnosti a ve výdělku a, pokud toho vyžaduje domácí pořádek, sama plniti i dáti plniti opatření mužem učiněná.*“ (Císařský patent č. 946/1811 Sb.) (§89 - §92 ABGB)

Zrušení manželství dle §93 ABGB nebylo možné ani na základě vůle obou manželů. Všeobecný občanský zákoník připouští tři možnosti ukončení manželského svazku:

- prohlášení manželství za neplatné,
- rozvod od stolu a lože,
- rozluka. (§93 ABGB)

Neplatné manželství bylo uzavřené přes existenci překážky manželství. Neplatnost se v taxativně vymezených případech §94 řešila ex offio, v ostatních případech na žádost, toho kdo byl zkrácen na svých právech. O platnosti či neplatnosti manželství rozhodovala vždy zemská správa v místě trvalého bydliště

manželů. V případech, kdy nebylo možné určit u překážky mohoucnosti, zda je indispozice dočasná či trvalá museli spolu manželé ještě rok žít, trvala-li indispozice nadále, bylo manželství prohlášeno za neplatné. Vždy platila domněnka platnosti manželství, nestačilo ani souhlasné prohlášení manželů jako důkaz, překážky musely být podloženy a dokázány. (§94 - §102 ABGB)

Rozvod měl ve Všeobecném občanském zákoníku jiný význam, než rozvod v dnešní době. Nejednalo se o zánik manželství, ale pouze o povolení zrušení dvou manželských povinností. Manželé, kteří byli rozvedení, spolu nemuseli bydlet a souložit, proto ABGB uvádí rozvod od stolu a lože. Rozvod měl dvě možnosti. První možnost byl rozvod nesporný, kdy mu předcházela oboustranná dohoda. Manželé nejdříve oznámili rozhodnutí o rozvodu svému faráři, který jim třikrát rozvod rozmlouval. Po neúspěšných farářových domluvách, vystavil osvědčení, které přiložili k žádosti o rozvod k soudu. Druhou možností byl sporný rozvod, který chtěl pouze jeden z manželů. Důvody uznání rozvodu byly: cizoložství, odsouzení pro zločin, zlomyslné opuštění manžela, vedl nezřízený život, čímž ohrozil jmění nebo dobré jméno rodiny, životu a zdraví nebezpečné chování, zvláště pak vůči druhému manželovi. Spojení rozvedeného manželství bylo možné, jedinou podmínkou bylo oznámení soudu. (§103 - §110 ABGB)

Rozluka, tedy zrušení manželství, u katolických manželství (stačilo, aby jeden z manželů byl katolík v době uzavření manželství), byla možná pouze smrtí nebo prohlášením za mrtvého. Zákon ji dovoľoval z vážných důvodů u nekatolických osob. (§111 - §116 ABGB)

Manželské děti měly ve Všeobecném občanském zákoníku privilegovanější právní postavení oproti dětem nemanželským. Definice manželství uvádí za jeden ze svých cílů plodit děti. Narozením dítěte/dětí do manželského svazku vzniká právní poměr mezi rodiči a dítětem/děťmi. Stejně jako manželka, tak i manželské děti nesou jméno otce, kromě jména nabývají i jeho znaku, stavu a nejen osobních práv. Matka má dbát o výchovu a zdraví svých dětí a na otcovi je primárně povinnost živit je. V případě rozvodu či úplné rozluky manželů jsou dívky do dovršení sedmého roku věku a chlapci do dovršení čtvrtého roku v péči matky, náklady na výživu nese otec. (§137- §146 ABGB)

Otcovská moc opravňuje otce jako hlavu rodiny k volbě povolání dítěte, správě jeho jmění a zavazuje k jeho zastupování. (§147- §154 ABGB)

Nemanželské děti nesou rodné jméno matky, mají také právo na výživu, výchovu a zaopatření dle možností rodičů. Nemanželské děti však nejsou pod mocí svého otce (zploditele), nýbrž jsou zastupovány poručníkem. Nemanželské dítě nemůže být odebráno z matčiny výchovy, pokud to není na jeho škodu. Zaopatření výživy dítěte je na otci, není-li to možné, přechází tento závazek na matku.(§165- §171 ABGB)

Nemanželské děti bylo možné legitimovat třemi způsoby:

- zánikem překážky manželství nebo nezaviněnou nevědomostí manželů,
- dodatečným sňatkem,
- milostí zeměpána. (§160 -§162 ABGB)

Svatební smlouvy byly sjednávány za účelem úpravy jmění mezi manžely či snoubenci. Manželské smlouvy upravovaly pouze osobní poměry mezi manžely, zato svatební smlouvy upravovaly poměry majetkové. Předmětem svatebních smluv bylo například věno, obvěnění, jitřní dar, společenství statků, správa a nakládání s vlastním majetkem, vdovský plat a dědické smlouvy.

1.2.2 Vývoj ABGB

Vývoj občanskoprávní kodifikace se přijetím ABGB nezastavil. Zákoník účinný od roku 1812 byl několikrát novelizován. Stále přetrvávající spory v oblasti smíšených manželství řešily dekrety dvorní kanceláře z let 1814 a 1835, kterými byla vytvořena nová manželská překážka, překážka katolicismu. Nová překážka povolovala nekatolické straně po rozluce uzavřít manželství. Pro katolickou stranu smíšeného manželství platila původní verze ABGB, tedy vázanost manželstvím až do smrti nebo prohlášením za mrtvého druhého manžela. Smíšená manželství se dočkala ještě jedné zásadní úpravy. V roce 1841 přijala vláda za závazný papežský institut, který nařizoval kněžím rozmlouvat uzavírání smíšených manželství.²⁸

---

²⁸FRÝDEK, Miroslav a Jaromír TAUCHEN, ed. *Soukromé právo v proměnách věků: sborník příspěvků z Letní školy*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 133 -134 s.

Nejvýznamnější novelou ABGB v oblasti manželského práva byl jednoznačně konkordát státu s katolickou církví z roku 1855. Konkordát s Vatikánem byl podepsán ve Vídni dne 18. srpna 1855, za rakouskou vládu v tomto případě jednal profesor Rauscher.²⁹ „Uváděný konkordát přenášel příslušnost všech manželských věcí před církevní fórum. Státu byla přiznána úprava pouze občanských účinků sňatku a církevní patent č. 185 ze dne 8. října 1857 (s účinností od 1. ledna 1858) dokonce zrušil platnost manželského práva občanského zákoníku pro katolíky.“³⁰ Tímto patentem byly zřízeny církevní soudy, které jako jediné mohly rozhodovat o platnosti manželství podle kanonického práva. Platnost kodexu v oblasti rodinného práva byla pro katolíky obnovena dne 25. května 1868 zákonem č. 47 ř. z. Zápas o manželské právo skončil v roce 1870, kdy sám papež vypověděl konkordát z důvodu jeho nedodržování rakouským státem.³¹

Manželské právo se tím vrátilo ve většině ustanovení zpět na úroveň úprav za Josefa II. První světová válka pak definitivně ukončila reformní snahy. V jejím průběhu byl sice občanský zákoník novelizován, rodinného práva se však dotkly pouze dvě novely upravující vzájemné vztahy rodičů a dětí.³²

1.3 Rodinné právo po rozpadu monarchie

Po skončení první světové války nastaly zásadní změny v státním uspořádání, rozpad rakouské monarchie a vznik Československa. Všeobecný zákoník však u nás platit nepřestal, a to díky recepční normě zákona č. 11/1918 Sb. z.a.n. ze dne 28. října 1918. Recepční norma způsobila právní dualismus, zatímco pro české země platilo rakouské právo (ABGB), pro Slovensko a Podkarpatskou Rus právo uherské.³³

Uherské právo v oblasti manželství bylo výrazně pokročilejší oproti právu rakouskému, upravovalo totiž nejen obligatorní civilní sňatek, ale i široké možnosti rozlučitelnosti manželství. Důležitý byl zákon č. 320/1919 Sb. z.a.n. pro

---

²⁹VESELÁ, Renata. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 73 s.

³⁰ VESELÁ, Renata. *Vybrané historické zdroje současného rodinného práva*. Ostrava: KeyPublishing, 2013, 52 s.

³¹VESELÁ, Renata. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 75 s.

³²³²FRÝDEK, Miroslav a Jaromír TAUCHEN, ed. *Soukromé právo v proměnách věků: sborník příspěvků z Letní školy*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 137 s.

³³ŠÍNOVÁ, Renáta a Ondřej ŠMÍD. *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 72 s.

rodinné právo, manželská novela, která platila jak po české zemi, tak po Slovensku., *Rozlukový zákon, jak byla manželská novela běžně nazývána, zaváděl fakultativní církevní sňatek, což znamenalo, že snoubenci měli na výběr, zda jej uzavřou v kostele anebo na okresním úřadě.*³⁴ Novelou z roku 1919 byly zrušeny překážky svěcení, řeholních slibů, katolicizmu, cizoložství a odstraněny zvláštní překážky pro židy.³⁵ Jednalo se o překážky, které do té doby bránily rozluce manželství. Ustanovení týkající se překážek však neplatilo pro Slovensko.³⁶ Potřeba nového kodexu byla z důvodu právního dualismu a neodpovídajících potřeb doby. Práce komise na rekodifikaci Rakouského občanského zákoníku započaly v roce 1920. Po více jak 15 letech, v roce 1937, byl sestaven návrh občanského zákoníku. Z důvodu druhé světové války byl legislativní proces občanského zákoníku přerušen, k obnovení již nedošlo.³⁷

1.4 Poválečné období

Všeobecný občanský zákoník, novelizovaný v oblasti manželského práva, tak platil až do roku 1949. Zásadní vliv na další nejen právní vývoj měla skutečnost, že se k moci dostali komunisté. Po únorovém převratu v roce 1948 započal na území Československa komunistický totalitní režim. V rámci právní dvouletky byl přijat samostatný zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném - ZPR, který vešel v účinnost 1. ledna 1950. Všechny zákony na našem území, tedy i zákon o právu rodinném, stál na základech Ústavy 9. května z roku 1948.³⁸ V paragrafu 171 v druhém odstavci ústavy se píše, že jednotlivá ustanovení ústavy vycházejí z ducha a jednotlivých zásad, na kterých je založena. (3) *Výklad a používání všech ostatních předpisů právního řádu buď též vždy v souladu s ústavou.* (§171 Ústavní zákon ze dne 9. května 1948 č. 150/1948 Sb.)

1.5 Zákon o právu rodinném

Zákon o právu rodinném přinesl spoustu zásadních změn. Jak už bylo řečeno, stál na základech totalitních zásad komunistického režimu. Vyjmutím rodinného práva z občanského zákona vzniklo nové právní odvětví, Rodinné

---

³⁴VESELÁ, Renata. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 76 s.

³⁵KLABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha: Orbis, 1962, 166 s.

³⁶VESELÁ, Renata. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 77 s.

³⁷ŠÍNOVÁ, Renáta a Ondřej ŠMÍD. *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 72 s.

³⁸ŠÍNOVÁ, Renáta a Ondřej ŠMÍD. *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 71 s.

právo. Zákon platil na celém území Československa, v oblasti rodinného práva se tímto zákonem podařilo odstranit právní dualismus.³⁹

Formálně byl Zákon o právu rodinném uspořádán do tří hlav: manželství, rodiče a děti, poručenství, kterým předcházela preambule. Preambule nově ustanovila manželství jako trvalý dobrovolný svazek muže a ženy. Zrovnoprávnila postavení muže a ženy a také dětí bez ohledu na jejich původ. Rodina byla chápána jako základ státu.

Vznik manželství byl obligatorně ustanoven jako civilní sňatek před věcně a místně příslušným národním výborem. Církevní sňatek byl povolen až po civilním. *§7 Sňatkové obřady náboženské jsou dovoleny; smějí však být vykonány až po uzavření manželství podle tohoto zákona.* (Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném) Předpokladem pro vznik manželství bylo předložení výpisu z rodné matriky a jiných potřebných dokladů a prohlášení, že jim nejsou známy okolnosti vylučující uzavření manželství, a že znají vzájemně svůj zdravotní stav. Oproti ABGB nastalo výrazné zjednodušení díky zrušení ohlášek, které nahradilo předložení příslušných dokladů. (*§1 - §7 ZPR*)

Překážky manželství nová úprava zakotvovala pouze čtyři. První z nich byla bigamie, tato překážka se vyslovovala ex offo. Druhá překážka se vztahovala na příbuzenství v pokolení přímém, osvojitele s osvojencem po dobu osvojení, sourozence a osoby sešvagřené v prvním pokolení. Třetí podmínkou byla duševní vyspělost a neexistence duševní poruchy, pokud by tento hendikep byl neslučitelný s podstatou a účelem manželství. Poslední podmínkou pro vznik manželství byla zletilost, zde byla možnost výjimky ze závažných důvodů u osob starších 16 let. (*§8 - §14 ZPR*)

Práva a povinnosti manželů byly upraveny v druhé části hlavy první. Rodinný kodex zrovnoprávnil muže a ženu, ustanovil jim žít spolu, být si věrní a vzájemně si pomáhat. Tím bylo zrušeno postavení muže jako hlavy rodiny. O důležitých věcech měli rozhodovat vzájemnou dohodou. Rodinný kodex zavedl institut zákonné společenství majetkové, což byl majetek, který manželé nabyli za dobu trvání manželství. Zákonné společenství majetkové se nevztahovalo na dědictví, dar, věci osobní potřeby a věci sloužící k výkonu povolání. Podíly na

---

³⁹VESELÁ, Renata. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 88 – 89 s.

majetkovém společenství manželů jsou si rovny. Soudním zápisem byla možná dohoda o úpravě zákonného společenství majetkového, rozdílná od zákona jak do správy tak rozsahu jmění. (§15 - §29 ZPR)

Rozvod byl v rodinném kodexu jedinou možností zániku manželství. Zákon o právu rodinném tedy upustil od rozvodu od stolu a lože a rozluky, které nahradil rozvod jako jediný definitivní zánik manželství. Žádosti o rozvod může být vyhověno v případě hlubokého a trvalého rozvratu manželství. Rozvod nemůže být proveden, pokud by to bylo v rozporu se zájmem dětí. Manželství nelze rozvést na žádost manžela, který je vinný z rozvratu manželství, ledaže druhý manžel projeví s rozvodem souhlas. (§30 - §34 ZPR)

Rodiče a děti, jejich vzájemné vztahy a jejich právní postavení byly upraveny v hlavě druhé. Rovné postavení manželských a nemanželských dětí bylo upraveno nejen v preambuli tohoto zákona, ale také v §11 Ústavy 9. května. Péče o výchovu a výživu dítěte svěřuje tento zákon oběma rodičům, prostředky na výživu a výchovu mohly být nahrazeny osobním výkonem péče o dítě. Otcovská moc z ABGB byla nahrazena rodičovskou mocí, tedy moc nad dětmi byla svěřena bez rozdílu oběma rodičům. (§35 - §62 ZPR)

1.5.1 Zásadní novely zákona o právu rodinném

Zákon z roku 1949 prošel třemi zásadními novelami. První novela č. 61/1955 Sb. řešila problém rozvodů. Před schválením této novely nebylo možné manželství rozvést přes nesouhlas manžela, který rozvrat nezavinil. Tato novela umožnila soudu rozvod uskutečnit ve výjimečných případech, bylo-li to ve prospěch společnosti a manželé spolu dlouhou dobu nežili. Druhá novela z roku 1958 řešila změny předpisů o osvojení. Poslední změnou zákona o právu rodinném byla novela z roku 1999 o změně pravomoci soudů a o změně a doplnění některých ustanovení z oboru soudnictví a státních notářství. (zákon č. 61/1955 Sb.; č. 15/1958 Sb.; č.46/1959 Sb.)

1.6 Vývoj od přijetí nové ústavy 1960

V červenci 1960 byla národním shromážděním přijata nová ústava známá také jako Ústava vítězného socialismu. Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., zavedl nový název státu Československá socialistická republika. V důsledku přijetí nové ústavy byly přijímány nové zákony. „Postupně byly přijímány nové zákony, které

*znamenalý naprostý odklon od kodifikace, roztržily právní úpravu občanského práva do několika samostatných zákonů upravujících jen zvláštní části.*⁴⁰

V roce 1963 byl přijat nový zákon upravující rodinné právo. Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině (ZOR), nabyt účinnosti 1. dubna 1964. Nový rodinný kodex byl svým způsobem pouze novelou Zákona o právu rodinném, ve velké části se zákony shodovaly nebo se lišily pouze formálně. Zásadní změnou bylo zařazení majetkových vztahů mezi manžely do občanského zákoníku. Zákon o rodině byl několikrát novelizován, významných změn se ale dočkal až po roce 1989. Za nejvýznamnější novelu můžeme považovat tu z roku 1992 (zákon č. 234/1992 Sb.), kterou bylo umožněno uzavírat i církevní sňatek. Zákon o rodině nahradil až Občanský zákoník z roku 2012, který nabyt účinnosti 1. ledna 2014. Nový Občanský zákoník je kodex občanského práva definující občanské právo jako celek včetně rodinného práva.⁴¹

---

⁴⁰ŠÍNOVÁ, Renáta a Ondřej ŠMÍD. *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 72 s.

⁴¹VESELÁ, Renata. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 95 - 98 s.

2 Úprava manželství de lege lata

2.1 Zakotvení manželství

Manželství je jedním z nejpodstatnějších institutů soukromého práva. Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. nazývaný také jako Nový občanský zákoník (NOZ) zakotvuje v druhé části rodinné právo, jehož součástí je institut manželství. Občanskoprávní kodex je rozdělen do pěti částí, kdy první z nich se zabývá obecnými zásadami a druhá již rodinným právem. V dalších dvou částech jsou upravena majetková práva a v poslední, páté části ustanovení společná, přechodná a závěrečná. Občanský zákoník obsahuje 3081 paragrafů, manželství je upraveno v §655 až §770. Kodex byl sestavován s úmyslem co největší srozumitelnosti a přehlednosti. Reforma soukromého práva, která nahradila velké množství speciálních zákonů uceleným občanskoprávním kodexem, je jednoznačně velkým přínosem. Speciální zákony samozřejmě nadále existují, konkretizují a prohlubují občanskoprávní materii. Občanský zákoník jako kodex upravuje základní instituty soukromého práva.

2.2 Pojem manželství

Manželství zákon určuje jako trvalý svazek muže a ženy, jedná se tedy vždy o osoby rozdílného pohlaví. Náš právní řád neumožňuje uzavřít manželství dvou osob stejného pohlaví. Podstatné je pohlaví, které má snoubenec uvedené v rodném listu.⁴² Problematiku uzavírání manželství osob, které prošly během svého života změnou pohlaví, se zabývá judikatura Evropského soudu pro lidská práva (ESLP). Významný je případ Goodwin v. Spojené království č. 28957/95, který se obrací na čl. 8 (*právo na respektování rodinného a soukromého života*), čl. 12 (*právo uzavřít manželství*) a čl. 14 (*zákaz diskriminace*) Evropské úmluvy o ochraně lidských práv (EÚLP).⁴³ Zákonná definice je upravena v §655. „§655 – *Manželství, trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.*“ (zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník)

---

⁴²HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015, 43 s.

⁴³HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655 -975): Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2014, 3 s.

Z toho vyplývá, že manželství má sociálně emoční a biologicky reprodukční význam. (§655 OZ)

2.3 Vznik manželství

Přestože Občanský zákoník nezakotvuje pojem zasnub, v §656 definuje snoubence, jako osoby, jež hodlají vstoupit do manželství. Reálně zasnuby existují, jde totiž o souhlasný projev vůle směřující k uzavření manželství, který druhý ze snoubenců bere na vědomí. Jelikož OZ neupravuje zasnoubení, nezakotvuje ani důsledky porušení slibu.⁴⁴(§656 OZ)

Snoubenci musí ještě před samotným sňatečným projevem vůle učinit prohlášení podle §665 občanského zákoníku. Prohlášení, které nahradilo ohlášky, tedy to, že snoubencům nejsou známy překážky bránící uzavření manželství. Dále snoubenci prohlašují, že jsou vzájemně seznámeni se zdravotním stavem a mají dohodnuté majetkové poměry po uzavření manželství. Sňatek se uzavírá slavnostním obřadem veřejně za přítomnosti dvou svědků. Manželství vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem vůle snoubenců.⁴⁵ „Souhlasné prohlášení“ nahradilo „projev vůle“, tím OZ připouští vznik manželství i jiným způsobem než slovně. Zásadní význam projev vůle sehrává v případech, kdy jeden ze snoubenců je němý, neslyšící, nemluví či nerozumí česky, tyto případy detailněji řeší Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, v §39.⁴⁶ „*Lze mít za to, že svoboda, úplnost a souhlasnost, stejně jako srozumitelnost a určitost, je zabezpečena přítomností oddávajícího, matrikáře u občanského sňatku, svědků a koneckonců i podpisem sňatečného protokolu.*“⁴⁷ (§656 a §665 OZ)

Manželství vzniká kladnou odpovědí obou snoubenců na otázku orgánu veřejné správy či osoby jednající za orgán oprávněné církve, zda spolu chtějí vstoupit do manželství. Manželství může vzniknout i jiným způsobem je-li zřejmé, že snoubenci prohlašují svojí sňatečnou vůli. (§659 OZ) Ve zvláštních případech, může krajský úřad na žádost snoubenců povolit, aby za jednoho ze

---

⁴⁴HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015, 45 – 46 s.

⁴⁵HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015, 48 s.

⁴⁶ŠÍNOVÁ, Renáta a Ondřej ŠMÍD. *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 86 s.

⁴⁷HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655 -975): Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2014, 7 s.

snoubenců učinil projev vůle o vstupu do manželství jeho zmocněnec na základě úředně ověřené plné moci. (§669 OZ)

V §670 OZ je upraven vzájemný vztah občanského a církevního sňatku takto:

- byl-li uzavřen občanský sňatek, nemají následné náboženské obřady právní následky,
- byl-li uzavřen církevní sňatek, nelze následně uzavřít občanský sňatek.^{48 49}

2.3.1 Formy manželství

Občanský zákoník dává na výběr dvě formy sňatečného obřadu:

- občanský sňatek,
- církevní sňatek.

„Možnost výběru mezi sňatkem církevním a občanským je záležitostí poměrně novou, neboť ke zrovnoprávnění obou forem sňatku došlo až novelou ZOR provedenou zákonem 234/1992 Sb.“⁵⁰

O občanský sňatek se jedná tehdy, projeví-li snoubenci vůli, že spolu vstupují do manželství, osobně před orgánem veřejné moci provádějícím sňatečný obřad v přítomnosti matrikáře. (§657 (1) OZ) Občanský sňatek může provádět orgán veřejné moci, o kterém to stanoví zvláštní Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách. V §11a jsou taxativně vymezené orgány veřejné moci, které jsou k uzavírání sňatku oprávněné. Manželství se uzavírá v místě určeném obcí, matriční úřad však může na žádost povolit i jiné místo. Vznik manželství se zapisuje do knihy manželství, k tomuto zápisu je příslušný matriční úřad, v jehož obvodu k uzavření manželství došlo.(§12, §13 Matr.Z.) Snoubenci předloží oddávajícímu orgánu veřejné moci doklady osvědčující jejich totožnost a způsobilost k uzavření manželství. (§658 (1), §663 (1), §664 OZ)

O církevní sňatek se jedná tehdy, projeví-li snoubenci vůli, že spolu vstupují do manželství, osobně před orgánem církve nebo náboženské společnosti oprávněné k tomu podle jiného právního předpisu, tedy před oprávněnou církví.(§657 (2) OZ) Církevní sňatek se uzavírá před osobou pověřenou danou

⁴⁸HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015, 51-52 s.

⁴⁹ŠÍNOVÁ, Renáta a Ondřej ŠMÍD. *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 88-90 s.

⁵⁰ŠÍNOVÁ, Renáta a Ondřej ŠMÍD. *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 88 s.

církví. Místo sňatečného obřadu určí vnitřní předpisy dané církve. Snoubenci před uzavřením sňatku musí oddávajícímu předložit osvědčení vydané matričním úřadem. (§658 (2), §663 (2), §666 OZ) Listina potvrdí, že snoubenci splnili všechny zákonné požadavky k uzavření manželství. Osvědčení vydává matriční úřad ve dvou vyhotoveních a je platné šest měsíců od jeho vyhotovení. (§13, §45, §46 Matr.Z.) Seznam jednadvaceti oprávněných církví se nachází jako příloha k Zákonu č. 3/2002 Sb. o církvích a náboženských společnostech.

2.3.2 Příjmení manželů

Prohlášení o příjmení učiní snoubenci při sňatečném obřadu. Jméno a příjmení jsou statkové věci a Občanský zákoník je ustanovuje za kogentní. Přesto je zde možná, v mezích zákona, do určité míry volba.⁵¹

Snoubenci si mohou zvolit jednu z těchto variant, které nabízí §660 OZ:

a) příjmení jednoho z nich bude jejich příjmením společným – „*jak příjmení muže, tak příjmení ženy se může stát příjmením společným, resp. rodinným, které ponесou manželé i jejich společné děti*“;⁵²

b) příjmení si oba ponechají - nenastane tedy žádná změna v jejich příjmeních, pouze musí prohlásit, které příjmení ponесou jejich společné děti, mají ale možnost v budoucnu prohlásit orgánu veřejné moci, že se dohodli na společném příjmení, (§661 OZ)

c) příjmení jednoho z nich bude jejich příjmením společným, a ten, jehož příjmení nemá být příjmením společným, bude ke společnému příjmení na druhém místě připojovat své dosavadní příjmení – snoubenec, který bude připojovat za společné příjmení své stávající příjmení a má-li příjmení více, smí připojovat pouze první z nich. Tato volba příjmení není možná má-li snoubenec, jehož příjmení má být společné již připojované příjmení. (§662 OZ) Jejich společné děti pak budou užívat pouze příjmení společné.

Příklad:

⁵¹HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015, 49 s.

⁵²HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015, 49 s.

Příklad, jak mohou vypadat příjmení manželů, jestliže sňatek uzavře pan Jan Malý se slečnou Annou Rychlou:

- Jan Malý × Anna Malá nebo Jan Rychlý × Anna Rychlá
- Jan Malý × Anna Rychlá, děti poneseš buď příjmení Malý nebo Rychlý
- Jan Malý × Anna Malá Rychlá nebo Jan Rychlý Malý × Anna Rychlá

Řetězení příjmení je zakázané, zákaz se však nevztahuje na rodná příjmení.⁵³

2.3.3 Překážky manželství

Způsobilost uzavření manželství přímo souvisí se zákonnými překážkami. Občanský zákoník v §671 ustanovuje, že manželství může uzavřít každý, pakliže mu v tom nebrání zákonná překážka. Zákonné překážky jsou definovány v Občanském zákoníku §672 - §676. Překážky jsou vymezeny taxativním způsobem.⁵⁴ „*Jejich okruh tak nelze rozšiřovat, a dále že existence některé ze zákonných překážek způsobí pouze neplatnost manželství dle §680 a násl. OZ nikoli zánlivost manželství.*“⁵⁵ V případě porušení překážek má soud povinnost prohlásit manželství za neplatné.⁵⁶

Zákonných překážek je celkem pět, jedná se o:

- překážka nesvéprávnosti nezletilého;
- překážka omezené svéprávnosti zletilého;
- překážka dříve uzavřeného manželství registrovaného partnerství nebo jiného obdobného svazku uzavřeného v zahraničí, které trvá;
- překážka příbuzenství;
- překážka poručenství, pěstounství a svěření do péče.(§672 - §676 OZ)

První z překážek manželství je ustanovena v §672, jedná se o překážku nedostatku věku snoubence. Nezletilý snoubenec, který není svéprávný, nemůže uzavřít manželství. Zákonnou výjimkou může soud povolit uzavřít manželství ze zvláštních důvodů nezletilému, dovršil-li šestnácti let věku⁵⁷. „*Z dikce ustanovení vyplývá, že nevrhne-li nezletilý, který není plně svéprávný, aby mu soud přiznal*

⁵³HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015, 50 s.

⁵⁴ŠÍNOVÁ, Renáta a Ondřej ŠMÍD. *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 103 - 104 s.

⁵⁵ŠÍNOVÁ, Renáta a Ondřej ŠMÍD. *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 104 s.

⁵⁶HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015, 55 s.

⁵⁷ŠÍNOVÁ, Renáta a Ondřej ŠMÍD. *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 104 s.

svéprávnost, soud návrhu vyhoví, pokud nezletilý dosáhl věku šestnácti let, pokud je osvědčena jeho schopnost sám se živit a obstarat si své záležitosti a pokud s návrhem souhlasí zákonný zástupce nezletilého.“⁵⁸

Manželství nemůže uzavřít osoba, které byla omezena svéprávnost v této oblasti. „*Nebude-li tedy existovat rozsudek o omezení sňateční způsobilosti člověka, bude možné manželství uzavřít bez dalšího.*“⁵⁹

Osoba, která je vázána manželstvím, registrovaným partnerstvím nebo jiným obdobným svazkem, po dobu trvání tohoto svazku nemůže uzavřít další. Občanský zákoník povoluje pouze monogamii.

Další zákonnou překážkou manželství je existence pokrevního příbuzenství či příbuzenství vzniklé na základě osvojení. U pokrevního pouta se konkrétně jedná o vztah mezi předky, potomky, případně sourozenci.

Poslední ze zákonných překážek je v Občanském zákoníku z roku 2012 upravena vůbec poprvé, jedná se o překážku poručnictví, svěřenectví a pěstounství.⁶⁰ Zajímavým faktem však je, že reálně nemůže dojít k prohlášení neplatnosti manželství, jelikož stačí náprava zákonné překážky. Svěřenectví, poručenství a pěstounská péče zanikají dle Občanského zákoníku §935 a §970 nabytím svéprávnosti.⁶¹ „*V posuzovaných případech dojde ke konvalinci vždy, neboť tyto překážky zanikají z povahy věci tehdy, pokud dítě svěřené do poručenství, svěřenectví či pěstounské péče nabude svéprávnosti – zde právě uzavřením manželství.*“⁶²

2.4 Zdánlivé a neplatné manželství

Zdánlivé manželství (*non matrimonium*) upravuje Občanský zákoník z roku 2012 ve třech svých paragrafech. „*Na zdánlivé manželství je pohlíženo jako na manželství, které nemá od počátku (ex tunc) žádné účinky.*“⁶³ Zákon stanoví,

---

⁵⁸ŠÍNOVÁ, Renáta a Ondřej ŠMÍD. *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 105 s.

⁵⁹ŠÍNOVÁ, Renáta a Ondřej ŠMÍD. *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 106 s.

⁶⁰NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČIČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017, 22 s.

⁶¹HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015, 60 s.

⁶²HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015, 61 s.

⁶³NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČIČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017, 23 s.

že manželství nevznikne, pokud alespoň u jedné z osob, které hodlaly uzavřít manželství, nebyly bezvýhradně splněny náležitosti podmiňující vznik manželství, jedná se o tyto projevy vůle ke vstupu do manželství, ve sňatečném obřadu nebo v souvislosti s ním. U církevního obřadu je podmínkou uzavřít manželství před orgánem oprávněné církve a mít matriční osvědčení mladší šesti měsíců. Zdánlivost manželství prohlašuje soud ex offo i bez návrhu. Soud určí osobní a majetkové poměry po prohlášení o zdánlivém manželství. (§677 - §679 OZ)

Neplatné manželství (*matrimonium nullum*) na rozdíl od manželství zdánlivého vznikne, má právní následky a je platné až do okamžiku, kdy ho soud prohlásí za neplatné. Od prohlášení manželství za neplatné, se na toto manželství hledí, jako by nikdy nebylo uzavřené. Důvodem prohlášení manželství za neplatné je jeho uzavření přes existenci zákonné překážky nebo formální vady. Pokud manželství již zaniklo či došlo ke konvalidaci, nelze ho prohlásit za neplatné. Výjimkou v tomto případě je bigamie a příbuzenství, kdy soud prohlásí neplatnost ex offo, a to právě i v případě že manželství zaniklo. Neplatnost manželství podle §684 prohlásí soud na návrh jednoho z manželů, v případech podle §685 prohlašuje soud ex offo, obecně však platí §680, že neplatnost manželství prohlašuje soud na návrh každého, kdo na tom má právní zájem. (§680 - §686 OZ)

64 65

2.5 Povinnosti a práva manželů

Práva a povinnosti manželů jsou upraveny v §687 -§753, tedy v 4. dílu Občanského zákoníku, který je rozdělen na dva oddíly: obecná ustanovení a manželské majetkové právo.

Manželství dle Občanského zákoníku, je vztah muže a ženy, založený na rovnosti práv a povinností. Účelem manželství je vytváření zdravého rodinného prostředí a především společná péče a výchova dětí. Manželé jsou povinni spolu žít, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vzájemně se informovat o svém majetku, příjmech a plánech

---

⁶⁴HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015, 56-58 s.

⁶⁵NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČIČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017, 22 -24 s.

do budoucna, u kterých jsou povinni brát ohled na druhého manžela a nezletilé děti. (§687 - §689 OZ)

Při uspokojování potřeb domácnosti přispívá každý z manželů dle svých možností tak, aby byla životní úroveň všech členů rodiny zásadně srovnatelná. Rozhodování o rodinných záležitostech by mělo probíhat konsenzem obou manželů, v případě že nedojdou ke shodě, může rozhodnutí jednoho z manželů nahradit rozhodnutí soudu. (§690 - §692 OZ)

Při obstarávání běžných záležitostí rodiny právní jednání jednoho manžela zavazuje a opravňuje shodně i druhého manžela, není-li sjednáno jinak. Manželé jsou oprávněni se v běžných záležitostech vzájemně zastupovat, to neplatí, pokud zastupovaný manžel předem oznámí, že nesouhlasí, aby byl zastupován. Zákonné zastoupení vzniká ex lege a není potřebná plná moc. Zásadně stejnou kulturní a hmotnou úroveň zajišťuje vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely, která předchází vyživovacím povinnostem předků a potomků. (§693 - §697 OZ)

Obvyklé vybavení rodinné domácnosti je soubor movitých věcí sloužících běžným nezbytným potřebám rodiny a jejích členů, není důležité, zda věci slouží oběma manželům nebo pouze jednomu z nich. K nakládání s věcí, která je součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti a nejedná se o věc zanedbatelné hodnoty, potřebuje manžel souhlas druhého z manželů. Nakládá-li bez tohoto souhlasu, může se druhý manžel dovolávat neplatnosti právního jednání. (§698 - §699 OZ)

Společného jmění manželů (SJM) je vše, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů. SJM je majetkové společenství, které vzniká pouze mezi manžely.

Společné jmění manželů může mít jednu z těchto tří podob:

- zákonný režim,
- smluvený režim,
- režim založený rozhodnutím soudu.

Zákonný režim společného jmění obsahuje vše, čeho nabyt jeden z manželů nebo to, čeho nabyli oba manželé společně za trvání manželství. Součástí společného jmění manželů není to, co:

- slouží osobní potřebě jednoho z manželů,
- nabyt darem, dědictvím nebo odkazem jen jeden z manželů,
- nabyt jako náhradu za nemajetkovou újmu na svých přirozených právech,
- nabyt právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví,
- náhrada za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.

Do SJM patří zisk z věcí, které patří výhradně jednomu z manželů. Pokud nabyt manžel podíl v obchodní společnosti či družstvu po dobu trvání manželství je také součástí SJM. Společné jmění není tvořeno pouze ze zisků, ale patří sem i dluhy. (§709 - §715 OZ)

Smluvený režim mohou ujednávat manželé nebo snoubenci. Manželé nemohou uzavřít smlouvu o smluveném režimu se zpětným účinkem, práva a povinnosti k již existujícímu společnému jmění. Snoubenci uzavírají smlouvu o manželském majetkovém režimu s odkladnou účinností a to ke dni uzavření manželství. Smlouva o manželském majetkovém režimu musí mít formu veřejné listiny zapsané do veřejného seznamu.

Smlouva o manželském majetkovém režimu může mít tyto formy:

- režim oddělených jmění,
- režim vyhrazující vznik společného jmění ke dni zániku manželství,
- režim rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění v zákonném režimu. (§716 - §723 OZ)

Režim založený rozhodnutím soudu sjednává soud na návrh jednoho z manželů, je-li pro to závažný důvod. Soud může společné jmění manželů svým rozhodnutím zrušit či zúžit jeho stávající rozsah. Občanský zákoník stanovuje závažnými důvody následující skutečnosti:

- manželův věřitel požaduje zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu výlučného vlastnictví tohoto manžela,
- manžela lze považovat za marnotratného,
- manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika,
- manžel začal podnikat nebo se stal neomezeně ručícím společníkem.

Režim založený rozhodnutím soudu mohou změnit manželé smlouvou, či soud jiným soudním rozhodnutím, ten může také zrušené společné jmění obnovit. (§724 - §730 OZ)

2.6 Zánik manželství

Občanský zákoník říká, že manželství je trvalý svazek muže a ženy, který vzniká a zaniká pouze z důvodů stanovených zákonem.

Zákonné důvody zániku manželství jsou kogentní a jsou následující:

- zánik manželství smrtí,
- zánik manželství prohlášením jednoho z manželů za mrtvého,
- zánik manželství změnou pohlaví,
- zánik manželství prohlášením manželství za neplatné,
- zánik manželství rozvodem.

Smrt manžela má za následek zánik manželství, přestože to zákon výslovně nestanovuje, vychází to z něj. Člověk jako fyzická osoba má právní osobnost od narození až do smrti. Zánikem právní osobnosti zaniká i manželství. „Manželství zaniká v okamžiku smrti manžela.“⁶⁶ Nelze-li určit, který z manželů zemřel jako první, má se za to, že zemřeli současně. Důkaz smrti se prokazuje veřejnou listinou po ohledání těla stanoveným způsobem.(§23 - §28 OZ)

Prohlášením manžela za mrtvého manželství zaniká. V občanském zákoníku jsou uvedeny dva případy, kdy soud prohlásí člověka za mrtvého a to:

- důkaz smrti (§26 odst. (2) OZ),
- domněnka smrti (§71 a násl. OZ).⁶⁷

Důkaz smrti a následné prohlášení člověka za mrtvého se užije v případech, kdy byl manžel účastníkem takové události, že se jeho smrt jeví jako jistá, a to i pokud nebylo možné prohlédnout tělo mrtvého stanoveným způsobem.

---

⁶⁶DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. Praha: WoltersKluwer, 2013, 42 s.

⁶⁷HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015, 83 s.

Příkladem užití důkazu smrti jsou letecké havárie. Soud o důkazu smrti rozhoduje i bez návrhu. Rozhodnutím určí den, který platí za den smrti.⁶⁸

Domněnka smrti se užije na návrh osoby, která na tom má právní zájem. Je-li důvod si myslet, že manžel zemřel, prohlásí ho soud za mrtvého a určí den jeho smrti, který je zároveň dnem zániku manželství. Manželství se neobnovuje v případě, zjistí-li se, že manžel, který byl prohlášen za mrtvého, je na živu.

*„Prohlášení za nezvěstného nemá za následek zánik manželství. Manželství právně zanikne teprve prohlášením nezvěstného manžela za mrtvého.“*⁶⁹ Nezvěstného člověka může prohlásit soud za mrtvého až pět let od konce roku, ve kterém byl prohlášen za nezvěstného. O nezvěstném se po tuto dobu nesmí objevit zpráva naznačující, že je na živu. (§26; §66 - §76 OZ)

Zánik manželství změnou pohlaví upravuje §29 Občanského zákoníku. Ke změně pohlaví dojde chirurgickým zákrokem, který způsobí přeměnu pohlavních orgánů a znemožní reprodukční funkci. Dnem změny pohlaví je den uvedený v lékařské zprávě. Autoři v knize Rodinné právo z nakladatelství C.H.Beck odkazují na zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, kde v §21 odstavci ((2)b) je podmínkou aby osoba podstupující změnu pohlaví nebyla v manželství, registrovaném partnerství či jiném obdobném svazku osob stejného pohlaví, v cizině. V občanském zákoníku *„je tento způsob zániku manželství upraven zejména pro případ změny pohlaví provedené v zahraničí.“*⁷⁰

Soud prohlásí manželství za neplatné, pakliže došlo k jeho uzavření přes existenci zákonné překážky či formální vady. Manželství se považuje za platné až do okamžiku prohlášení o jeho neplatnosti. *„Manželství prohlášené za neplatné se považuje za neuzavřené ex tunc.“*⁷¹ (§680 - §686 OZ)

Rozvodem zaniká manželství za života obou manželů, a to rozhodnutím soudu. Od roku 1950 nerozlišuje občanskoprávní úprava rozvod a rozluky. To, co

---

⁶⁸NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČIČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017, 24 s.

⁶⁹HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015, 84 s.

⁷⁰HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015, 84 s.

⁷¹NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČIČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017, 24 s.

dnes nazýváme rozvodem, se dříve označovalo jako rozluka.⁷² Manželství se rozvede v případě, že soužití manželů je hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení.(§755 OZ)

---

⁷²DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. Praha: WoltersKluwer, 2013, 42 s

3 Rozvod

3.1 Vývoj sňatečnosti a rozvodovosti

Český statistický úřad pravidelně vydává články, zprávy, aktuality a ročenky s údaji, které nasbíral a zpracoval. K údajům, kterými se zabývá, patří mimo jiné i problematika sňatečnosti a rozvodovosti.

3.1.1 Sňatečnost

Počet uzavřených manželství do roku 2013 klesal. Právě v roce 2013 bylo zaznamenáno historicky nejnižší číslo uzavřených manželství a to 43,5 tisíc. Od roku 2013 počet uzavřených manželství každoročně stoupá. V roce 2018 bylo uzavřeno 54,5 tisíc sňatků, což je o 1,9 tisíc více než v předcházející rok a zároveň nejvíce od roku 2007, kdy sňatečnost dosáhla maxima a to 57,2 tisíc uzavřených sňatků.⁷³

„Nejvíce ženichů bylo ve věku 29 let a nejvíce nevěst ve věku 27 let.“⁷⁴ V porovnání s rokem 2008 se průměrný věk snoubenců zvyšuje, důvodem je odklad uzavírání manželství a celkové stárnutí populace.

Nejpopulárnějším dnem v týdnu k uzavírání sňatků je sobota, v roce 2018 si tento den vybralo více než 69% párů. *„Vůbec nejsilnějším dnem na počet uzavřených manželství byla v roce 2018 sobota 18. 8. 2018 s 3 259 sňatky.“⁷⁵* Nejvíce párů si své ANO pravidelně řekne v letních měsících, v roce 2018 to konkrétně byl červen (10,7 tisíce) a srpen (10,6 tisíce).

Zpráva ČSÚ z 11. 9. 2019 mapující první pololetí roku 2019 zaznamenala mimo jiné meziroční nárůst sňatků. Oproti stejnému období roku 2018 bylo uzavřeno téměř o 0,6 tisíce více manželství (22,4 tisíce). I v roce 2019 platil červen za nejpopulárnější měsíc prvního pololetí. *„Z pohledu věku při uzavření*

---

⁷³ *Vývoj obyvatelstva České republiky - 2018: Sňatečnost* [online]. 03.10.2019, , 17-24 [cit. 2019-10-31]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/91917384/1300691902.pdf/d6e9d6ad-8d82-4499-bedb-7e1edd034737?version=1.0>

⁷⁴ *Pohyb obyvatelstva - rok 2018: Počet sňatků nadále rostl* [online]. 21.03.2019 [cit. 2019-10-31]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2018>

⁷⁵ *Vývoj obyvatelstva České republiky - 2018: Sňatečnost* [online]. 03.10.2019, , 19 [cit. 2019-10-31]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/91917384/1300691902.pdf/d6e9d6ad-8d82-4499-bedb-7e1edd034737?version=1.0>

*manželství byli mezi ženichy nejpočetnější 30-34 letí a mezi nevěstami 25-29 leté.*⁷⁶

3.1.2 Rozvodovost

Rozvodů ubývá, v roce 2018 se rozvedlo 24,3 tisíc manželství, což je nejméně od roku 2000. Důvodem nízkého počtu rozvodů v roce 1999 (23,7 tisíce) byla změna zákona o rodině. Pokud nebudeme brát v úvahu právě tento rok, jedná se dokonce v roce 2018 o nejnižší počet rozvodů od roku 1973. V porovnání s předchozím rokem klesl počet rozvodů o 1,4 tisíce, oproti roku 2008 dokonce o 7 tisíc.

Téměř polovina (48%) rozvodů, byla uskutečněna na společný návrh obou manželů, tuto možnost mají páry od 1. 1. 2014. Do té doby výrazně dominoval návrh podávaný ženami, ten oproti mužské iniciativě rozvodů převládá stále. *„Na návrh ženy (dříve převažující typ návrhu) bylo v roce 2018 rozvedeno 8 121 manželství (33,4 %), na návrh muže 4 517 (18,6 %).*⁷⁷

Rozvodů manželství s nezletilými dětmi v roce 2018 bylo z celkového počtu rozvodů 58,4% (14,2 tisíce). *„Rozvodem rodičů si prošlo celkem 22 294 nezletilých dětí, o 1,5 tisíce méně než v předchozím roce (a o 4,7 tisíce méně než v roce 2008).*⁷⁸ Přes polovinu (50,1%) rozvodů s nezletilými dětmi tvořila manželství s jedním dítětem a pouze 6,1% bylo manželství se 3 a více nezletilými dětmi. *„Celkem 10,0 tisíce rozvodů právně ukončilo manželství bez nezletilých dětí, zbylých 14,1 tisíce manželství s nezletilými dětmi.*⁷⁹

Nejkritičtější období, co do délky trvání manželství je dle statistických údajů pravidelně období mezi 5-9. rokem, kdy dochází k největšímu podílu

---

⁷⁶ *Pohyb obyvatelstva - 1. pololetí 2019* [online]. 11.09.2019 [cit. 2019-10-31]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-1-pololeti-2019>

⁷⁷ *Vývoj obyvatelstva České republiky - 2018: Rozvodovost* [online]. 03.10.2019, , 25-30 [cit. 2019-11-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/91917384/1300691903.pdf/242bc05e-5ca0-4c7f-9904-27bc785fd7e3?version=1.0>

⁷⁸ *Vývoj obyvatelstva České republiky - 2018: Rozvodovost* [online]. 03.10.2019, , 25-30 [cit. 2019-11-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/91917384/1300691903.pdf/242bc05e-5ca0-4c7f-9904-27bc785fd7e3?version=1.0>

⁷⁹ *Pohyb obyvatelstva - rok 2018* [online]. 21.03.2019 [cit. 2019-11-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2018>

rozvodů, v roce 2018 to bylo 20,1%. „Rozvedeným mužům bylo v průměru 44,8 let, rozvedeným ženám 41,9 let.“⁸⁰

Příčiny rozvratů manželství statistický úřad mapuje v demografické ročence. Nejčastější příčinou rozvodů manželství je rozdíl povah, názorů a zájmů, na druhém a třetím místě jsou rozvody, u kterých soud nezjistil příčinu, či nebyla v demografické ročence specifikována, čtvrtým nejčastějším důvodem rozvratu manželství je nevěra.⁸¹

Dle zprávy statistického úřadu ze dne 11. 9. 2019 se v prvním pololetí roku 2019 snížil počet rozvodů o 0,2 tisíce oproti stejnému sledovanému období v předešlém roce. Celkem bylo rozvedeno 12,2 tisíce manželství, z toho 4,9 tisíce byly rozvody bez nezletilých dětí. „V šedesáti procentech rozvedených manželství byly vychovávány nezletilé děti, těchto dětí bylo celkem 11,5 tisíce.“⁸²

3.2 Rozvod de lege lata obecně

Rozvod manželství a jeho následky zakotvuje Občanský zákoník z roku 2012, který vešel v účinnost 1. 1. 2014. Občanskoprávní kodex upravuje rozvod manželství v §755 až §758, následky rozvodu pak v paragrafech následujících. Kromě změny pohlaví je rozvod jediná možná forma zániku manželství za života manželů.

Rozvod manželství Občanský zákoník připouští v prvním odstavci §755 za předpokladu, „je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení.“ Jedná se tedy o manželství, kdy nelze očekávat obnovení soužití z důvodu dlouhodobého a závažného rozvratu. „Právní úprava rozvodu manželství je založena pouze na jediném důvodu rozvodu, kterým je kvalifikovaný rozvrat.“⁸³ Kvalifikovanost můžeme nalézt právě v §755, který ji spatřuje v hloubce, trvalosti a nenapravitelnosti.

---

⁸⁰ Pohyb obyvatelstva - rok 2018 [online]. 21.03.2019 [cit. 2019-11-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2018>

⁸¹ Demografická ročenka České republiky - 2018: C.10 Rozvody podle příčiny rozvratu manželství [online]. 03.10.2019 [cit. 2019-11-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/91917728/13006719rc10.pdf/213e36ff-e297-4fd6-840a-71f81a2abe23?version=1.0>

⁸² Pohyb obyvatelstva - 1. pololetí 2019 [online]. 11.09.2019 [cit. 2019-11-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-1-pololeti-2019#>

⁸³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2015, 85 s.

Příslušný soud rozhodující o samotném rozvodu manželství musí vždy zjišťovat, zda existuje rozvrat mezi manžely. Jediným rozvodovým důvodem je kvalifikovaný rozvrat. Příčiny rozvratu manželství mohou být jak subjektivní (nevěra, alkoholismus), tak objektivní (neplodnost). V zákoně nejsou nijak specifikovány příčiny rozvratu manželství ani to, v čem mohou spočívat.⁸⁴

V §758 Občanského zákoníku je uvedeno, že pokud spolu manželé netvoří manželské či rodinné společenství, nezáleží na tom, zda mají či vedou společnou domácnost. Toto znamená, že spolu nežijí a stačí, aby alespoň jeden z manželů společenství obnovit nechtěl.

3.3 Formy rozvodu

Zákon upravuje tři formy rozvodu manželství. První z nich je upraven v §756 OZ. Soud rozhodující o rozvodu manželství zjišťuje nejen existenci rozvratu manželství, ale i příčiny jeho rozvratu. Zato ve druhém případě soud příčiny rozvratu manželství nezjišťuje. Tato situace je upravena v §757 OZ a je podmíněna splněním podmínek, které jsou upraveny právě v tomto paragrafu. „Zbývá třetí forma rozvodu, ze které mají občané hrůzu, avšak na uklidněnou je hned na tomto místě třeba dodat, že její výskyt je v praxi minimální a podmínky pro její naplnění velmi přísné - navíc časově omezené. Jde o takzvaný rozvod sankční, ztížený či "s tvrdostní klauzulí" (§ 755 odst. 2 nového obč. zák.).“⁸⁵ (§755 - §758 OZ)

3.3.1 Rozvod se zjišťováním příčin rozvratu (základní/sporný)

Soud má povinnost, kterou stanovuje §389 Zákona 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, nejdříve se pokusit o smír mezi manžely a odstranit příčiny rozvratu. Pokud se manželé dostanou až před soud, tento pokus o smír se ve většině případů bohužel již nepodaří.

Jediným rozvodovým důvodem je kvalifikovaný rozvrat manželství. Na soudu jako jediném možném subjektu, který může rozvod provést je, aby tento trvalý, hluboký a nenapravitelný rozvrat, u kterého se nedá předpokládat, že by

---

⁸⁴HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015, 85 s.

⁸⁵JIRSA, JUDr. Jaromír. *Nová úprava rozvodového řízení účinná od 1.1.2014* [online]. 11.7.2013 [cit. 2019-11-11]. Dostupné z: CODEXIS ACADEMIA - Literatura

došlo k jeho nápravě, dokázal a zjistil jeho příčiny.⁸⁶ „V praxi bývají příčiny manželských rozvatů zdůvodňovány manželskou nevěrou, finančními neshodami, rozdílnými povahovými vlastnostmi rozdílnými zájmy, odlišnými výchovnými metodami až po vzájemné fyzické násilí.“⁸⁷ Soud nezkoumá vinu na rozvodu manželství, pouze příčiny jeho rozvratu.⁸⁸

Forma sporného rozvodu není v žádném případě ideálním řešením. „Ne vždy je však možné se na hladkém průběhu rozvodu dohodnout, a tak v případě, že jeden z manželů s rozvodem manželství nesouhlasí anebo v případě, že manželé nejsou schopni se na výchově k nezletilým dětem po rozvodu manželství nebo na vypořádání společného jmění dohodnout, jedná se o rozvod sporný neboli o rozvod se zjišťováním příčin dle ust. § 755 občanského zákoníku.“⁸⁹ Manželství může být rozvedeno až poté, co soud rozhodne o poměrech nezletilých, plně nespolečných dětí, v době po rozvodu manželství. (§755 (1),(3); §756 OZ)

3.3.2 Rozvod bez zjišťování příčin rozvratu (nesporný/dohodou/smluvený)

Nesporný rozvod můžeme považovat za neoptimálnější formu. Jedná se o situaci, kdy návrh na rozvod připojí i druhý manžel. Tento způsob rozvodu umožňuje lidskou a důstojnou možnost řešení kvalifikovaného rozvratu manželství jako trvalého, hlubokého a nenapravitelného rozvratu, u kterého se nedá předpokládat, že by došlo k jeho obnově. Přestože se používají pro tuto formu rozvodu výrazy jako smluvený či dohoda, jedná se z pohledu teorie práva stále o rozvod na principu kvalifikovaného rozvratu nikoliv o dohodu.⁹⁰ „Proto je pojem smluvený rozvod, který se v teorii i praxi již ustálil, třeba chápat s určitou nadsázkou.“⁹¹

Aby bylo možné provést rozvod manželství bez zjišťování příčin rozvratu manželství, musí být splněny tyto podmínky:

---

⁸⁶ŠMÍD, Ondřej a Renáta ŠÍNOVÁ. *Rozvod manželství*. Praha: Leges, 2013, 56 s.

⁸⁷FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 3. vyd. Praha: WoltersKluwer, 2014, 3 s.

⁸⁸HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015, 88 s.

⁸⁹ŘEZNIČEK, JUDr. David a Mgr. Alena HEJNÁ. *Sporný versus nesporný rozvod manželství* [online]. 31.8.2016 [cit. 2019-11-10]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/sporny-versus-nesporny-rozvod-manzelstvi-102613.html>

⁹⁰HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015, 88 s.

⁹¹HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015, 88 s.

- druhý manžel připojí svůj návrh na rozvod nebo ho podají společně,
- manželství trvalo alespoň jeden rok,
- manželé ke dni zahájení řízení spolu nejméně šest měsíců nežijí.

Pokud splní předpoklady nesporného rozvodu, je potřeba aby k návrhu přiložili dohody o následujících skutečnostech:

- pravomocné rozhodnutí soudu schválené dohody o poměrech nezletilých dětí, které nenabýly plné svéprávnosti pro dobu po rozvodu,
- dohoda o úpravě majetkových poměrů a bydlení každého z manželů, popřípadě výživného pro dobu po tomto rozvodu.

Všechny tyto dohody je třeba předložit v písemné formě a podpisy na nich musí být úředně ověřené.⁹² „Dohody je možné spojit do jedné, která bude zaslána či při jednání předložena soudu.“⁹³ (§757 OZ)

3.3.3 Rozvod manželství s tvrdou klauzulí

Přestože je dokázán trvalý, hluboký a nenapravitelný rozvrat mezi manžely, u kterého se nedá očekávat jeho obnovení, existují dva případy, kdy rozvod nelze provést. Tyto situace upravuje Občanský zákoník v druhém odstavci §755. Slouží k ochraně subjektů, v praxi vyskytuje jen výjimečně.

Tvrdošní klauzule ve prospěch:

- nezletilého dítěte manželů, které nenabýlo plné svéprávnosti,
- manžela.^{94, 95}

3.3.3.1 Rozpor se zájmem nezletilého dítěte manželů

Manželství nemůže být rozvedeno, pokud by to bylo v rozporu se zájmy nezletilých, plně nespovědných dětí tyto zájmy musí být dány zvláštními důvody, aby byla naplněna podmínka tvrdostní klauzule. Soud jmenuje a přidělí dítěti opatrovníka pro řízení o úpravě poměrů k dítěti na dobu po rozvodu. Zájmy dítěte

⁹² FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 3. vyd. Praha: WoltersKluwer, 2014, 6 s

⁹³ FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 3. vyd. Praha: WoltersKluwer, 2014, 6 s

⁹⁴HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015, 90 s.

⁹⁵ŠMÍD, Ondřej a Renáta ŠÍNOVÁ. *Rozvod manželství*. Praha: Leges, 2013, 59 s.

soud zjišťuje mimo jiné i dotazem právě na opatrovníka. Zvláštním důvodem může být například zdravotní stav dítěte.⁹⁶ „Z logiky věci lze dovodit, že první případ bude třeba zohlednit jak v případě, kdy soud manželství rozvádí dle §756 NOZ se zjišťováním příčin rozvratu, tak i §757 NOZ, kdy manželství rozvádí bez zjišťování příčin rozvratu. Je tomu tak proto, že zájem nezletilého dítěte musí mít vždy přednost před zájmem jeho rodičů na rozvodu manželství.“⁹⁷ (§755 (2a) OZ)

3.3.3.2 Rozpor se zájmem manžela

Manželství nemůže být rozvedeno ve prospěch manžela v případě, že jsou naplněny všechny tři taxativně stanovené podmínky z OZ.

Podmínky, které musí být naplněny, aby manželství nemohlo být rozvedeno, jsou:

- rozvod by byl proti zájmu manžela, který se na rozvratu převážně nepodílel porušováním manželských povinností,
- rozvodem by tomuto manželovi byla zapříčiněna zvláště závažná újma,
- rozvodu brání mimořádné okolnosti svědčící pro zachování manželství.

Jsou-li tedy naplněny všechny podmínky, návrh na rozvod by měl být soudem zamítnut, to však neplatí, pokud spolu manželé již po dobu alespoň tří let nežijí.⁹⁸(§755 (2b) OZ)

---

⁹⁶ FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 3. vyd. Praha: WoltersKluwer, 2014, 5 s.

⁹⁷ ŠMÍD, Ondřej a Renáta ŠÍNOVÁ. *Rozvod manželství*. Praha: Leges, 2013, 59 s.

⁹⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015, 90-91 s.

4 Rozvod s občanem EU

4.1 Právo EU

Od roku 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie, jsme součástí Evropského práva. Právo Evropské unie má aplikační přednost před národními právními systémy. Unijní právo dělíme na právo primární a sekundární. Primární právo je hierarchicky nadřazené právu sekundárnímu. Z toho vyplývá, že není přípustné, aby sekundární právo bylo v rozporu s právem primárním. Vztah práva národního a unijního je založen na přednosti práva EU. To znamená, že nelze přijímat normy, které by byly v rozporu s národním právem a pokud taková norma existuje, soudce jí nemůže aplikovat. Některé normy práva EU jsou dokonce přímo aplikovatelné, tj. není potřeba je recipovat do národního právního řádu. Přímě aplikovatelné bývají ve většině případů nařízení. „*Tyto zásady in concreto ve vztazích unijního práva a českého práva znamenají, že předpisy evropského mezinárodního práva soukromého se budou v otázce, na kterou dopadají, aplikovat přednostně, namísto jinak použitelného ustanovení českého vnitrostátního mezinárodního práva soukromého, většinou tedy namísto MPSaP, resp. NMPS.*“⁹⁹ Nový Zákon 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém dokonce pravidelně odkazuje na předpisy práva Evropské unie. Zákon o mezinárodním právu soukromém v §2 ustanovuje jeho užití v mezích přímo použitelných ustanovení evropského práva.

Primární právo je tvořené zakládajícími smlouvami a smlouvami o přistoupení jednotlivých států. SFEU v článku 288 rozebírá jednotlivé akty sekundárního práva. Sekundární právo je tvořeno z nařízení, směrnic, rozhodnutí, doporučení a stanovisek.

Primárním právem relevantním pro mezinárodní právo soukromé jsou dnes Smlouva o Evropské unii a Smlouva o fungování Evropské unie.“¹⁰⁰ V prvním článku Smlouvy o Evropské unii je mimo jiné upraven význam, důležitost a postavení těchto dvou smluv. *Unie je založena na této smlouvě a na Smlouvě o fungování Evropské unie (dále jen "Smlouvy"). Tyto dvě smlouvy mají stejnou*

---

⁹⁹PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 48s.

¹⁰⁰PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 25 s.

právní sílu. Unie nahrazuje Evropské společenství a je jeho nástupkyní. (SEU - článek 1)

4.2 Evropské občanství

Státní občanství je právní vztah mezi státem a fyzickou osobou. Definici státního občanství můžeme najít v odůvodnění nálezu Ústavního soudu č. 207/1994 Sb., ze dne 13. 9. 1994 pod sp. zn. Pl. ÚS. 9/94. Vztah mezi státem a jeho občanem je časově trvalý a místně neomezený a zakládá vzájemná práva a povinnosti. Práva občana vůči státu jsou: právo na ochranu od státu nejen na jeho území, právo pobytu a právo účasti na správě věcí veřejných. Povinnosti občanů vůči státu jsou: věrnost státu, podílení se na obraně státu, výkon funkcí, které mu byly svěřeny a dodržování právního řádu.¹⁰¹

Způsoby nabytí státního občanství ČR můžeme nalézt v Zákoně č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů.

Státní občanství ČR lze nabýt taxativně stanovenými způsoby, kterými jsou:

- a) narozením,
- b) určením otcovství,
- c) osvojením,
- d) nalezením na území České republiky,
- e) udělením,
- f) prohlášením
- g) *v souvislosti se svěřením do ústavní, pěstounské nebo jiné formy náhradní péče. (§3 zákona o státním občanství ČR)*

Ústava ČR, v článku 12 odstavci (2), výslovně zakazuje zbavení občana státního občanství proti své vůli. Podle Zákona o státním občanství je možné občanství pozbytí prohlášením. Prohlášení o vzdání se státního občanství lze provést za současného splnění tří podmínek.

---

¹⁰¹ Česká republika NÁLEZ Ústavního soudu Jménem republiky: Pl.ÚS 9/94 ze dne 13. 9. 1994 207/1994 Sb. N 40/2 SbNU 7 Nabývání státního občanství ČR státními občany SR - právo opce občanů zaniknuvší ČSFR [online]. 16.9.1994 [cit. 2020-02-15]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=Pl-9-94>

Podmínky pro splnění pozbytí státního občanství ČR jsou:

- a) *trvale se zdržuje v cizině,*
- b) *není v České republice přihlášen k trvalému pobytu a*
- c) *je zároveň státním občanem cizího státu, nebo žádá o nabytí cizího státního občanství a prohlášení o vzdání se státního občanství České republiky činí v souvislosti s nabytím tohoto státního občanství.*

(§40 odst. (1) Zákona o občanství ČR)

Definice evropského občanství je zakotvena v článku 20 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU). *Každá osoba, která má státní příslušnost členského státu, je občanem Unie. Občanství Unie doplňuje občanství členského státu, nenahrazuje je.*(SFEU - článek 20) Osoby, které mají státních občanství více členských států, mají pouze jedno unijní občanství. V případě, že občan členského státu má zároveň i občanství státu nečlenského, nemá nečlenské občanství na občanství Unie žádný dopad. Evropské občanství mimo jiné přináší práva, která umožňují volný pohyb a pobyt na území členských států.¹⁰² Článek 18 SFEU zakazuje jakoukoliv diskriminaci na základě státní příslušnosti.

4.3 Rozvod

Rozvod manželství s občanem EU bude spadat do evropského mezinárodního práva soukromého. *„Předmětem evropského mezinárodního práva soukromého jsou soukromoprávní vztahy vznikající v oblasti příhraničního styku v rámci Evropské unie, které jsou regulovány jednotnou úpravou vyplývající z práva EU.“*¹⁰³ V případě soudního sporu, který spadá do práva Evropské unie, si nejprve musíme ujasnit pár základních otázek. Především příslušnost soudu, který v dané věci bude rozhodovat a rovněž rozhodné právo ve věci samé, tedy podle jakého práva bude příslušný soud postupovat. Ve věci mezinárodních rozvodů v rámci EU jsou zásadní dva unijní právní předpisy. První z nich je *Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000* označované také jako nařízení Brusel II bis.

¹⁰² TOMÁŠEK, Michal, Vladimír TÝČ a Jiří MALENOVSKÝ. *Právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2013, 320 s.

¹⁰³ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 10 s.

Druhým právním předpisem EU je *Nařízení Rady EU č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky*, které není pro Českou republiku závazné a používá se pro něj označení Řím III.

4.3.1 Příslušnost soudu k rozvodu

Příslušnost soudu k rozvodu znamená to, který soud bude v konkrétní věci rozvodu s občanem EU rozhodovat. Příslušný soud se určuje podle nařízení Brusel II bis. Nařízení Brusel II bis je *Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000*.

4.3.1.1 Brusel II bis

Předchůdcem Nařízení Brusel II bis bylo *Nařízení Rady ES 1347/2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti obou manželů k dětem* tzv. Bruse II, které bylo zrušeno a nahrazeno právě zmiňovaným nařízením Brusel II bis. Přijímání tohoto nařízení se neúčastní Dánsko, z tohoto důvodu není pro Dánsko nařízení použitelné ani závazné. Naopak Spojené království a Irsko si přáli účastnit se přijímání a používání nařízení Brusel II bis.

4.3.1.1.1 Struktura nařízení Brusel II bis

Nařízení Evropské rady Brusel II bis je koncipováno v 72 článcích, které jsou rozděleny do sedmi kapitol. První kapitola, která se skládá z článků 1 a 2, se zabývá oblastí působnosti a vymezení základních pojmů a jejich definic pro účely tohoto nařízení. Druhá kapitola, články 3 až 20, nese název Příslušnost a je rozčleněná do tří oddílů: oddíl 1 - Rozvod, rozluka a prohlášení manželství za neplatné; oddíl 2 - Rodičovská zodpovědnost; oddíl 3 - Společná ustanovení. Třetí kapitola, články 21 až 52 se věnuje uznání a výkonu rozhodnutí. Ve čtvrté kapitole (články 53 až 58) se dočteme o spolupráci mezi ústředními orgány ve věcech rodičovské zodpovědnosti. Kapitola pátá (články 59 až 63) vymezuje vztah tohoto nařízení k jiným předpisům. V posledních dvou kapitolách jsou obsažena přechodná (článek 64) a závěrečná (články 65 až 72) ustanovení.

4.3.1.1.2 Působnost nařízení Brusel II bis

Oblast působnosti nařízení můžeme dělit na působnost časovou, věcnou, osobní a územní. Časovou působnost tohoto nařízení stanovuje článek 72a to na 1. března 2005. Nařízení se vztahuje na všechny občanskoprávní vztahy ve věcech:

- a) rozvodu, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné;
- b) přiznání, výkonu, převedení a úplného nebo částečného odnětí rodičovské zodpovědnosti.

(Brusel II bis - článek 1 odst. 1)

Naopak do působnosti výslovně nepatří:

- a) určení nebo popření rodičovství;
- b) rozhodnutí o osvojení, předadopční opatření nebo na neplatnost či zrušení osvojení;
- c) příjmení a jména dítěte;
- d) dosažení zletilosti;
- e) vyživovací povinnosti;
- f) správy jmění nebo dědictví;
- g) opatření přijatá v důsledku trestných činů spáchaných dětmi.

(Brusel II bis - článek 1 odst. 3)

Preambule nařízení v bodě osm vymezuje působnost pouze na zrušení manželství nikoliv otázek s ním přímo souvisejících.¹⁰⁴

Osobní působnost není pro celé nařízení jednotná. „Pravidla mezinárodní příslušnosti soudů jsou zásadně založena na kritériu (obvyklého) bydliště. Pro uznání a výkon cizích rozhodnutí není rozhodující původ osob, ale rozhodnutí. To musí pocházet z některého členského státu EU vyjma Dánska.“¹⁰⁵ Územní působnost nařízení, jak už bylo řečeno, se vztahuje na všechny členské státy s

---

¹⁰⁴ 8) Ve věci rozhodnutí o rozvodu, rozluce nebo prohlášení manželství za neplatné by toto nařízení mělo být používáno pouze na zrušení manželských svazků a nemělo by se týkat takových otázek, jakými jsou důvody rozvodu, majetkové důsledky manželství nebo případná jiná dodatečná opatření. (Brusel II bis – preambule)

¹⁰⁵ ROZEHNALOVÁ, Naděžda, Klára DRLIČKOVÁ, Tereza KYSELOVSKÁ a Jiří VALDHANS. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie*. 2. vydání. Praha: WoltersKluwer, 2018, 309 s.

výjimkou Dánska. Ve druhém vydání knihy Evropské mezinárodní právo soukromé autorka vymezuje způsob použitelnosti nařízení.

Nařízení Brusel II bis se použije pouze na případy s mezinárodním prvkem v rámci členských států.¹⁰⁶ „Tedy vztahy intra-unijní.“¹⁰⁷ „Stejně tak pravidla o uznání a případném výkonu soudních rozhodnutí jsou použitelná pouze za podmínky, že se jedná o rozhodnutí vydané v jiném členském státě – pouze takové rozhodnutí může být uznáno a případně vykonáno v ostatních členských státech (čl. 21 a 28 Brusel II bis)“¹⁰⁸

4.3.1.1.3 Příslušnost soudů

Určení, který soud bude příslušný k rozhodování ve věci samé, je jedním ze základních cílů tohoto nařízení. V tomto nařízení je řešena příslušnost soudů ke dvěma oblastem. První z nich je řešení příslušnosti u rozvodu, rozluky a prohlášení manželství za neplatné. Tato oblast je pro mou práci zásadní, a proto se jí budu zabývat podrobněji. Druhou oblastí je příslušnost soudu u rodičovské zodpovědnosti. Obecně příslušný je soud členského státu podle obvyklého pobytu dítěte v době podání žaloby. Ustanovení obsažená v posledních pěti člácích druhé kapitoly nazvané Příslušnost jsou společná pro obě oblasti tohoto nařízení.

Obecnou příslušnost soudu pro rozvod, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné můžeme hledat v třetím článku nařízení. Příslušný je soud členského státu, na jehož území:

- mají obvyklé bydliště oba manželé;
- měli manželé poslední společné obvyklé bydliště a jeden z nich zde ještě bydlí;
- má bydliště odpůrce;
- má alespoň jeden z manželů obvyklé bydliště /u společného návrhu na zahájení řízení/
- má navrhovatel obvyklé bydliště, kde bydlel nejméně jeden rok bezprostředně před podáním návrhu na zahájení řízení;

---

¹⁰⁶PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 134 s.

¹⁰⁷PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 134 s.

¹⁰⁸PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 134 s.

- má navrhovatel obvyklé bydliště, kde bydlel nejméně šest měsíců bezprostředně před podáním návrhu na zahájení řízení a zároveň je státním příslušníkem tohoto členského státu.

Obecnou příslušnost soudu, pro rozvod, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné, je též soud členského státu, jehož státní občanství mají oba manželé. Navrhovateli je tímto umožněn alternativní výběr, který soud si dle pravidel výše „vybere“. *„Mezi pravidly není žádný hierarchický vztah, jedná se o alternativy.“*¹⁰⁹ Monika Pauknerová v 2. vydání učebnice Evropské mezinárodní právo soukromé tento prostor výběru popisuje jako „tzv. „forum shopping“ tedy výběr soudního fóra, před nímž bude žaloba projednávána.“¹¹⁰

Protinávrh a změnu rozluky na rozvod upravují články 4 a 5. V případě podání protinávrhu ve věci spadající do příslušnosti nařízení Brusel II bis je příslušný soud ten, u kterého probíhá řízení na základě článku 3. V případě, že to dovolují právní předpisy daného členského státu, může soud členského státu, který vydal rozhodnutí o rozluce, změnit toto rozhodnutí na rozvodové.

Nelze-li určit příslušnost žádného soudu členského státu, bude určena dle článku 7 podle vnitrostátního práva. V českém právním řádu se tato příslušnost soudu určuje na základě §47 Zákona o mezinárodním právu soukromém (ZMPS). *„Soud je povinen přezkoumat svou příslušnost ex officio (článek 17).“*¹¹¹ Rozhodovat o rozvodu, rozluce nebo neplatnosti manželství bude soud, u kterého byl podán návrh jako první a zároveň splňuje podmínky. (*Brusel II bis - článek 19*)

Příklad:

Manželé paní R (rakouská občanka) a pan Z (český občan) žijí v Německu, kde mají obvyklý pobyt. Po 5 letech manželství se paní R rozhodne, že se nechá rozvést kvůli neshodám v manželství. Mezinárodní příslušnost soudů ve věci rozvodu paní R a pana Z se určí podle nařízení Brusel II bis.

---

¹⁰⁹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda, Klára DRLIČKOVÁ, Tereza KYSELOVSKÁ a Jiří VALDHANS. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie*. 2. vydání. Praha: WoltersKluwer, 2018, 310 s.

¹¹⁰ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 136 s.

¹¹¹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda, Klára DRLIČKOVÁ, Tereza KYSELOVSKÁ a Jiří VALDHANS. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie*. 2. vydání. Praha: WoltersKluwer, 2018, 310 s.

1. Příslušné jsou německé soudy podle obvyklého bydliště obou manželů. *(článek 3 písmeno a) 1. odrážka)*
2. Pokud by se paní R odstěhovala do Rakouska, mohla by u rakouských soudů podat žádost až po 6 měsících pobytu, protože je občankou Rakouska. *(článek 3 písmeno a) 6. odrážka)*
3. Pokud by se paní R odstěhovala do Polska, mohla by u polských soudů podat žádost až po 1 roce pobytu na území Polska. *(článek 3 písmeno a) 5. odrážka)*
4. Pokud by manželé podávali žádost společně, mohou žádat u soudu členského státu, kde má alespoň jeden z nich obvyklé bydliště. *(článek 3 písmeno a) 4. odrážka)*
5. Pokud by se pan Z rozhodl podat žádost u německého soudu, kde měli oba manželé poslední společné obvyklé bydliště *(článek 3 písmeno a) 2. odrážka)* a předstihl by tím v podání paní R, nebude moci paní R podat žádost z důvodu překážky litispendence. *(článek 19 odst. 1)*¹¹²

4.3.1.1.4 Uznání rozhodnutí

Rozhodnutí, o rozvodu, rozluce či prohlášení manželství za neplatné, vydaná v některém z členských států EU jsou automaticky uznávána bez nutnosti dalšího řízení.

4.3.2 Rozhodné právo při rozvodu

Kolizní normy pro určení rozhodného práva ve věci rozvodu či rozluky nejsou v rámci unijního práva upraveny jednotně pro všechny členské státy. Neznamená to ovšem, že by tato oblast nebyla v unijním právu upravena vůbec. Rozhodné právo v této věci upravuje tzv. Nařízení Řím III, a to pouze pro zúčastněné státy. *Nařízením Rady EU č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky není v současné době ČR vázána. Nařízení bylo přijato ve*

---

¹¹² ROZEHNALOVÁ, Naděžda, Klára DRLIČKOVÁ, Tereza KYSELOVSKÁ a Jiří VALDHANS. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie*. 2. vydání. Praha: WoltersKluwer, 2018, 310 – 311 s.

zvláštním režimu posílené spolupráce, „tzn., že nařízením jsou vázány pouze zúčastněné členské státy.“¹¹³

4.3.2.1 Řím III

4.3.2.1.1 Působnost nařízení Řím III

Nařízení Řím III se použije v případech kolize právních předpisů ve věcech rozvodu a rozluky. Nařízení Řím III s nařízením Brusel II bis by měla být věcně slučitelná, to vychází z preambule tohoto nařízení, s výjimkou prohlášení manželství za neplatné, které je v nařízení Řím III. Práva určeného tímto nařízením se použije i v případě, že se nejedná o právo zúčastněného členského státu, jde o tzv. univerzální použitelnost, která vychází z článku 4 nařízení. Soudy České republiky, které se tímto nařízením neřídí, budou rozhodné právo určovat na základě §48 -50 ZMPS, případně příslušné mezinárodní smlouvy. „*Je však třeba si uvědomit, že pro české občany není Nařízením zcela neaktuální, protože z našich nejbližších sousedů jsou Nařízením vázány Německo a Rakousko. Budou-li mít čeští občané obvyklé bydliště (obvyklý pobyt) na území některého ze zúčastněných členských států EU a bude-li o rozvodu jejich mezinárodního manželství požádáno u soudu jednoho z těchto států, budou příslušné soudy postupovat při zjišťování rozhodného práva podle Nařízení Řím III.*“¹¹⁴

4.3.2.1.2 Určení rozhodného práva podle nařízení Řím III

Nařízení počítá v podstatě se dvěma způsoby, jak lze dojít k rozhodnému právu v konkrétní věci rozvodu či rozluky. Těmito možnostmi jsou: omezená autonomie stran a určení rozhodného práva. Manželé mají možnost se na rozhodném právu dohodnout. Pokud si právo sami dohodou neurčí, bude jim rozhodné právo zvoleno na základě pravidel tohoto nařízení.

Nedohodnou-li se strany na rozhodném právu podle článku 5, bude se jejich rozvod či rozluka řídit právem státu:

---

¹¹³PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 198 s.

¹¹⁴PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 200 s.

- a) *v němž mají manželé obvyklé bydliště v okamžiku zahájení řízení u soudu, nebo popřípadě*
- b) *v němž měli manželé poslední obvyklé bydliště, pokud k ukončení pobytu nedošlo dříve než rok před zahájením řízení u soudu a jeden z manželů v tomto státě pobývá ještě v okamžiku zahájení řízení u soudu, nebo popřípadě*
- c) *jehož státní příslušnost mají oba manželé v okamžiku zahájení řízení u soudu, nebo popřípadě*
- d) *u jehož soudu bylo zahájeno řízení. (nařízení Řím III – článek 8)*

4.3.2.1.3 Volba rozhodného práva podle Řím III

Možnost volby rozhodného práva obsahují články 5 až 7 nařízení. Manželům je umožněna omezená volba práva, kterým se bude jejich rozvod či rozluka řídit. Určit či změnit rozhodné právo mohou strany dohodou, kterou lze učinit kdykoliv do okamžiku zahájení řízení před soudem. Je-li to v souladu s právem místa soudu, můžou si strany rozhodné právo zvolit i v průběhu řízení před soudem. V takovém případě soud tuto skutečnost uvede do zápisu podle práva místa soudu. Nařízení umožňuje manželům dohodnout se na rozhodném právu pro rozvod či rozluku jedná-li se o:

- a) *právo státu, v němž mají manželé v době uzavření dohody obvyklého bydliště, nebo*
- b) *právo státu, v němž měli manželé poslední obvyklé bydliště, pokud zde v době uzavření dohody jeden z nich ještě bydlí, nebo*
- c) *právo státu, jehož je jeden z manželů v době uzavření dohody státním příslušníkem, nebo*
- d) *právo místa soudu. (nařízení Řím III – článek 5 odst. 1)*

Jde tedy o omezenou autonomii volby, manželé si mohou zvolit právní řád, na který mají určitou vazbu. Možnost zvolit si rozhodné právo je hlavní zásadou tohoto nařízení. Preambule v bodě 18 zdůrazňuje důležitost zasvěcené volby. Oba manželé by si měli být vědomi důsledků dohody, ta by neměla být na újmu žádného z nich.

Materiální a formální platností dohody se zabývají články 6 a 7. Platnost a samotná existence dohody nebo některé její části se určuje podle práva, které by

se podle Nařízení Řím III použilo v případě její platnosti. Kdyby však z okolností vyplynula nepřiměřenost tohoto určení pro jednoho z manželů, může se tento manžel odvolat za účelem zjištění, že neprojevil souhlas na právo země, kde má v okamžiku zahájení soudního řízení obvyklý pobyt. Dohoda je vyžadována v písemné formě, musí obsahovat datum a podpisy obou manželů. Rovnocenná písemné formě jsou všechna sdělení elektronickou cestou, která umožňují trvalý záznam dohody. Pokud právo státu obvyklého bydliště manželů vyžaduje další formální náležitosti, musí být v dohodě také uplatněny. Mají-li manželé obvyklý pobyt v různých státech, které mají různé formální požadavky, postačí, aby dohoda splňovala požadavky alespoň jednoho z nich.

Právo místa soudu (článek 10) se použije v případě, že rozhodné právo podle článku 5 nebo 8 neupravuje rozvod vůbec, případně jednoho z manželů ve věci rozvodu či rozluky diskriminuje na základě pohlaví. Podle knihy Evropské mezinárodní právo soukromé měl zákonodárce pravděpodobně na mysli právo islámské nebo židovské.¹¹⁵

---

¹¹⁵PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 202 s.

5 Rozvod s občanem 3. země

Problematiku mezinárodního rozvodu řadíme do oblasti mezinárodního práva rodinného, které je součástí mezinárodního práva soukromého. Předmětem jsou vztahy, ve kterých se vyskytuje mezinárodní prvek, tj. vztahující se k zahraničí či zahraničnímu právu.

5.1 Mezinárodní právo soukromé

V knize Mezinárodní právo soukromé od autorů Malacký a Ryšavýho je zajímavě definováno mezinárodní právo soukromé. „*Mezinárodní právo soukromé je skutečně právem soukromým, není však jen právem materiálním a v podstatě ani právem mezinárodním.*“¹¹⁶ Touto větou pravděpodobně chtěli upozornit na jeho komplikované postavení. Vzhledem k tomu, že se zabývá soukromoprávními vztahy, splňuje požadavek na to, být právem soukromým. Složitější to ovšem bude dál. Jde o vnitrostátní úpravu, na jejímž základě se určuje rozhodné právo, tedy určuje, zda budou použity normy tuzemského právního řádu či cizího státu. Narážka, že MPS není právem materiálním upozorňuje na obsah zákona, který ve valné většině pouze odkazuje na další normy/právní řády.¹¹⁷

5.2 Prameny MPS

Úpravu MPS (mezinárodního práva soukromého) můžeme nalézat na třech úrovních. Jedná se o úroveň národní, evropskou a mezinárodní. Evropské neboli unijní právo bylo stěžejní v předchozí kapitole mé práce, v které jsem se mu proto věnovala. Do této kapitoly již nepatří. Pro rozvod s občanem třetí země, tedy osobou, která nemá vazby na EU, jsou stěžejními prameny práva vnitrostátní právní předpisy a dvou či vícestranné mezinárodní smlouvy.

5.2.1 Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

Vnitrostátním předpisem, který je zásadní pro oblast mezinárodního práva soukromého, je Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém. Zákon čítá 125 paragrafů a je koncipován do devíti částí. Pro problematiku rozvodu s mezinárodním prvkem je kromě obecných ustanovení stěžejní především část

---

¹¹⁶MALACKA, Michal a Lukáš RYŠAVÝ. *Mezinárodní právo soukromé: základy obecné a zvláštní části*. Praha: Leges, 2018, 12 s.

¹¹⁷MALACKA, Michal a Lukáš RYŠAVÝ. *Mezinárodní právo soukromé: základy obecné a zvláštní části*. Praha: Leges, 2018, 12-13 s.

čtvrtá. Ve čtvrté části Zákona o mezinárodním právu soukromém je obsaženo mimo jiné i rodinné právo a v něm poměry mezi manžely (§47 -§52).

První paragraf ZMPS taxativně vyjmenovává případy, kdy se použije tento zákon. Aplikovatelnost ZMPS je možná pouze v poměrech s mezinárodním prvkem.

„Mezinárodní prvek může být dán

- *v subjektu právního poměru (účastníkem právního poměru je cizinec),*
- *v objektu právního poměru (dědictví v zahraničí),*
- *v právní skutečnosti (smlouva o dílo uzavřená v zahraničí)*
- *v akcesorickém právním poměru závislém na právním poměru s mezinárodním prvkem.*“¹¹⁸

Hierarchické postavení tohoto zákona zakotvuje §2 ZMPS. Ten nám říká, že Zákona o mezinárodním právu soukromém se užije „*v mezích ustanovení vyhlášených mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána, a přímo použitelných ustanovení práva Evropské unie.*“¹¹⁹ Otázkou je, zda není tento paragraf zcela nadbytečný, jelikož aplikační přednost mezinárodních smluv zakotvuje samotná Ústava ČR v článku 10 (*Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky*). Toto hierarchické postavení u evropského práva vyplývá z klíčového „*rozhodnutí SD ve věci 6/64 Costa v. Enel, kterým byla potvrzena aplikační přednost evropského práva před vnitrostátními právními řády členských států EU.*“¹²⁰

5.2.2 Mezinárodní smlouvy

Mezinárodní smlouvy mohou být dvoustranné nebo vícestranné. Jak už bylo řečeno výše, mají přednost před vnitrostátními předpisy, a to jak na základě §2 ZMPS, tak na základě článku 10 Ústavy České republiky.

Na základě předmětu smluv je možné mezinárodní smlouvy členit na následující druhy:

---

¹¹⁸Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář : podle právního stavu k 1. lednu 2014. Praha: Leges, 2013, 29 s.

¹¹⁹ Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, §2

¹²⁰Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář : podle právního stavu k 1. lednu 2014. Praha: Leges, 2013, 35s.

- *Smlouvy o právních stycích (právní pomoci) a o výkonu soudních rozhodnutí*
- *Smlouvy unifikující kolizní normy.*
- *Smlouvy unifikující hmotněprávní přímé normy.*
- *Smlouvy v oblasti rozhodčího řízení.*
- *Smlouvy v oblasti obchodu a hospodářských styků.*
- *Smlouvy upravující soukromoprávní poměry ze smluv o přepravě v oblasti mezinárodní přepravy.*
- *Smlouvy z oblasti ochrany práv autorských a průmyslových.*
- *Úmluvy o diplomatických a konzulárních stycích, a dále také dvoustranné konzulární úmluvy.*¹²¹

5.3 Kolizní a přímé normy

Kolizní a přímá norma jsou spolu v poměru obecné a speciální (zvláštní) úpravy. To znamená, že v případě střetu těchto dvou norem se uplatní pravidlo z teorie práva *lex specialit derogat legi generali*. Dojde-li k této situaci, kolizní norma je brána za normu obecnou, před ní bude mít přednost norma přímá, která je normou speciální.¹²²

5.3.1 Kolizní norma

Kolizní norma nám určuje, kterým právním řádem se budou právní poměry s mezinárodním prvkem řídit. K určení, kterým z dotčených právních řádů se poměr s mezinárodním prvkem bude řídit, dochází na základě specifických kritérií. Určením rozhodného práva dostaneme pouze právní řád, podle kterého se poměry budou řešit. V kolizní normě však nenajdeme věcnou úpravu, to znamená, že konkrétní práva a povinnosti účastníků soukromoprávních poměrů nacházíme až ve věcných normách, které nám kolizní norma určí. Samotné pravidlo chování nám určí až kolizní norma společně s věcnou normou, která na kolizní normu naváže. Kolizní normy můžeme nalézt typicky v Zákoně o mezinárodním právu soukromém.¹²³

¹²¹ KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ a Květoslav RŮŽIČKA. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, 58 -59 s.

¹²² MALACKA, Michal a Lukáš RYŠAVÝ. *Mezinárodní právo soukromé: základy obecné a zvláštní části*. Praha: Leges, 2018, 84 s.

¹²³ MALACKA, Michal a Lukáš RYŠAVÝ. *Mezinárodní právo soukromé: základy obecné a zvláštní části*. Praha: Leges, 2018, 82 s.

Kolizní norma je složená ze dvou částí, těmi jsou rozsah a navázání. Rozsahem se rozumí, ta část kolizní normy, která určuje okruh otázek, na které se bude norma vztahovat. Navázáním je pak právní řád, kterým se budou řešit otázky spadající do rozsahu kolizní normy. Navázání v sobě obsahuje hraničního určovatele. Hraničním určovatelem jsou kritéria, na základě kterých se určí rozhodné právo, podle něhož se konkrétní právní poměr bude řídit.¹²⁴

Úprava soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem se provádí na základě „kolizní metody“. „*Pro tuto metodu je charakteristické používání tuzemského a zahraničního právního řádu za účelem úpravy soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem, přičemž se omezuje jen na dosažení kolizně správného řešení, které odpovídá nejen zásadám existujícím ve vnitrostátním právním řádu, ale i správnému řešení kolizních otázek.*“¹²⁵

Kolizní normy tedy neupravují práva a povinnosti či postavení přímo, ale prostřednictvím navázaného vnitrostátního hmotného práva. Z tohoto důvodu se pro kolizní normy používá také označení „navazující“.¹²⁶

5.3.2 Přímé normy

Druhým typem norem, které se užívají v soukromoprávních vztazích s mezinárodním prvkem, jsou normy přímé. Jak už bylo řečeno výše, přímé normy jsou ke kolizním normám ve vztahu speciality, tedy mají před nimi přednost.

Přímé normy se vyznačují třemi základními znaky:

- *bezprostřední úpravou*

Přímá norma sama hmotně upravuje práva a povinnosti účastníků.

- *bezprostřednost použití*

Přímá norma se použije rovnou. Nepředchází jí užití kolizní normy, tedy nejedná se o navázanou normu.

- *upravují pouze soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem.*

---

a

KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ a Květoslav RŮŽIČKA. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, 99, 102 s.

¹²⁴MALACKA, Michal a Lukáš RYŠAVÝ. *Mezinárodní právo soukromé: základy obecné a zvláštní části*. Praha: Leges, 2018, 87 s.

¹²⁵MALACKA, Michal a Lukáš RYŠAVÝ. *Mezinárodní právo soukromé: základy obecné a zvláštní části*. Praha: Leges, 2018, 82 s.

¹²⁶MALACKA, Michal a Lukáš RYŠAVÝ. *Mezinárodní právo soukromé: základy obecné a zvláštní části*. Praha: Leges, 2018, 83 s

Tyto znaky musí být splněny kumulativně, aby se jednalo o přímou normu.¹²⁷

Metoda úpravy přímých norem je označována za „metodu přímou“. „Tyto normy bezprostředně stanoví práva a povinnosti účastníků jimi upravených poměrů a jsou také bezprostředně aplikovatelné, to znamená bez aplikace jiné právní normy, jako tomu je u kolizních norem.“¹²⁸

Typickým příkladem přímých norem jsou mezinárodní smlouvy, které jsou součástí právního řádu upravující soukromoprávní poměry s mezinárodním prvkem. Vznikají na základě ústavou stanovenými postupy, ujednáním mezi samotnými státy. Následně, díky přímé aplikovatelnosti, se stanou přímo použitelné.¹²⁹

5.4 Rozvod manželství v ZMPS

Kolizní úprava pro poměry mezi manžely, do které spadá i rozvod manželství, upravuje ZMPS v §47 až §52. Poměry mezi manžely zákon člení do tří nadpisů, těmi jsou: pravomoc, rozhodné právo a uznání cizích rozhodnutí.

5.4.1 Pravomoc

Český soud má pravomoc k řízení o rozvodu manželství, pokud alespoň jeden z manželů je občanem České republiky nebo žalovaný má obvyklý pobyt na území České republiky. Jsou-li oba manželé cizinci a žalovaný nemá obvyklý pobyt v ČR ani v jiném členském státě EU ani není občanem takového státu, je pravomoc českých soudů k řízení o rozvodu manželství dána ještě v těchto případech:

- a) *oba manželé měli v České republice obvyklý pobyt a žalobce má ještě obvyklý pobyt v České republice,*
- b) *žalobce má obvyklý pobyt v České republice a druhý manžel se připojil k návrhu, nebo*
- c) *žalobce má obvyklý pobyt v České republice a měl tento obvyklý pobyt nejméně po dobu jednoho roku bezprostředně před podáním žaloby.*
(ZMPS -§47)

---

¹²⁷ KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ a Květoslav RŮŽIČKA. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, 199 s.

¹²⁸ MALACKA, Michal a Lukáš RYŠAVÝ. *Mezinárodní právo soukromé: základy obecné a zvláštní části*. Praha: Leges, 2018, 83 s

¹²⁹ MALACKA, Michal a Lukáš RYŠAVÝ. *Mezinárodní právo soukromé: základy obecné a zvláštní části*. Praha: Leges, 2018, 83 s

5.4.2 Rozhodné právo

Rozvod manželství se řídí stejným právním řádem, jakým se řídí osobní poměry manželů ve chvíli zahájení řízení. Rozhodným právem pro rozvod manželství je právo státu, jehož státní občanství mají oba manželé. Mají-li různá státní občanství, bude se rozvod řídit právem státu, ve kterém mají oba obvyklé bydliště, jinak českým právním řádem. V případě, že by se podle výše stanovených podmínek mělo užít cizího právního řádu, který ale rozvod nedovoluje či dovoluje jen výjimečně a alespoň jeden z manželů je státním příslušníkem ČR nebo zde má obvyklý pobyt, použije se český právní řád. (ZMPS - odst.1 §49 a odst.1,2§50)

5.5 Rozvod manželství podle mezinárodní smlouvy

Je důležité si znovu uvědomit, že mezinárodní smlouvy mají přednost před ZMPS, což vyplývá jak z §2 tohoto zákona, tak ze samotné Ústavy ČR článku 10. Civilní věci bývají obvykle upraveny dvoustrannými smlouvami, jejichž předmětem je specifická úprava poměrů mezi konkrétními státy. Přehled hlavních dvoustranných smluv o mezinárodní právní pomoci v oblasti civilní a trestní, kterými je Česká republika vázána jsou dostupné na webových stránkách „justice.cz“.¹³⁰

Z tohoto důvodu jsem se rozhodla zaměřit se na konkrétní zemi (Vietnamskou socialistickou republiku) a rozebrat, jakým způsobem by se řešil rozvod manželství ve vztahu Vietnamské socialistické republiky k ČR.

5.5.1 ČR vs. Vietnamská socialistická republika

Jelikož má Česká republika s Vietnamskou socialistickou republikou uzavřenou dvoustrannou dohodu, právní poměry se budou řídit podle ní a nikoli podle ZMPS.

Touto dvoustrannou dohodou je *Smlouva č. 98/1984 Sb., mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních*, která byla podepsána v Praze dne 12. října 1982. Smlouva byla podepsána ve dvou původních vyhotoveních a to v jazyce českém a v jazyce vietnamském, obě tyto znění platí totožně. Po vyslovení souhlasu Federálního shromáždění

---

¹³⁰Dvoustranné smlouvy: Přehled hlavních dvoustranných smluv o mezinárodní právní pomoci v oblasti trestní a civilní a dokumentů souvisejících [online]. [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/dvoustranne-smlouvy#V>

Československé socialistické republiky byla smlouva ratifikována prezidentem republiky. K výměně ratifikačních listin došlo dne 16. března 1984 v Hanoji. Na základě článku 81 této smlouvy vstoupila *Smlouva č. 98/1984 Sb., mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních* v platnost třicátý den po výměně ratifikačních listin, tedy 16. dubna 1984. České znění bylo vyhlášeno současně. Do českého právního řádu byla smlouva inkorporována prostřednictvím *Vyhlášky číslo 98/1984 Sb., vyhláška ministra zahraničních věcí o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních*.¹³¹

5.5.1.1 Rozvod

Rozvod manželství zakotvuje článek 20 *Vyhlášky č. 98/1984 Sb., vyhláška ministra zahraničních věcí o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních*. V článku 20 nalezneme kolizní úpravu pro rozhodné právo a pravomoc k rozvodu manželství s mezinárodním prvkem.

5.5.1.1.1 Rozhodné právo

Rozhodné právo pro rozvod manželství podle smlouvy o právní pomoci ve věcech civilních a trestních mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou se bude řídit následně. Jsou-li oba manželé (v době podání návrhu na rozvod) občany stejné smluvní strany, bude se rozvod manželství řídit právním řádem tohoto státu. Má-li každý z manželů občanství na území jiné smluvní strany, použije se právní řád státu, u kterého řízení probíhá. (*Vyhláška č. 98/1984 Sb. - odst. 1 a 2, čl. 20*)

Příklad:

- občan Vietnamu + občan Vietnamu → vietnamské právo
- občan ČR + občan ČR → české právo
- občan ČR + občan Vietnamu; (řízení probíhá u vietnamského justičního orgánu) → vietnamské právo

---

¹³¹ Vyhláška č. 98/1984 Sb., Vyhláška ministra zahraničních věcí o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních

- občan ČR + občan Vietnamu; (řízení probíhá u českého justičního orgánu)
→ české právo

5.5.1.2 Pravomoc

Určení, který justiční orgán bude příslušný rozhodovat o rozvodu manželství na základě Vyhlášky ministerstva zahraničních věcí o právní pomoci ve věcech civilních a trestních mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou, se bude řídit následně. Jsou-li oba manželé (v době podání návrhu na rozvod) občany stejné smluvní strany, bude o rozvodu manželství rozhodovat justiční orgán tohoto státu nebo orgán druhého smluvního státu, mají-li na jeho území oba manželé své bydliště. Má-li každý z manželů občanství na území jiné smluvní strany, bude rozhodovat justiční orgán, na jehož území měli manželé poslední společné bydliště. Jsou-li občany různých smluvních stran a zároveň nemají ani svá bydliště ve stejném smluvním státě, k rozvodu manželství jsou příslušné justiční orgány obou smluvních stran. *(Vyhláška č. 98/1984 Sb. - odst. 3 a 4, čl. 20)*

Příklad

- občan Vietnamu + občan Vietnamu → vietnamský justiční org.
- občan Vietnamu + občan Vietnamu (mají-li oba bydliště v ČR) → český i vietnamský justiční org.
- občan ČR + občan ČR → český justiční org.
- občan ČR + občan ČR (mají-li oba bydliště ve Vietnamu) → český i vietnamský justiční org.
- občan ČR + občan Vietnamu → justiční org. smluvní strany, na jejíž území měli/mají poslední společné bydliště
- občan ČR + občan Vietnamu → má-li každý bydliště na území jiné smluvní strany, jsou pravomocné justiční org. české i vietnamské

5.5.2 Vietnamský zákon o manželství a rodině

Dojde-li se na základě *Vyhlášky číslo 98/1984 Sb., vyhláška ministra zahraničních věcí o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních* k závěru, že rozhodným právem pro rozvod manželství bude právo

Vietnamské socialistické republiky, použije se zákon z vietnamského právního řádu. Tímto zákonem bude Zákon číslo 52/2014/QH13 o manželství a rodině z roku 2014, který mimo jiné upravuje právě i rozvod manželství.

Zákon 52/2014/QH13, o manželství a rodině, jež v originálním jazyce nese název LUẬT HÔN NHÂN VÀ GIA ĐÌNH, je přeložen do anglického jazyka a dostupný pod označením Law on Marriage and Family. Tato právní úprava byla přijata národním shromážděním Vietnamské socialistické republiky 19. července 2014 v Hanoji a vstoupila v účinnost dne 1. ledna 2015. Nahradila tak předchozí Zákon o manželství a rodině č. 22/2000/QH10 (*článek 132 zákona č. 52/2014/QH13 o manželství a rodině*). Zákon čítá 133 článků a je rozčleněn do deseti kapitol.¹³²

Stěžejní kapitolou zákona bude pro moji práci kapitola čtvrtá věnující se ukončení manželství. Podle tohoto zákona lze manželství ukončit rozvodem, smrtí nebo prohlášením manžela za mrtvého.

5.5.2.1 Rozvod manželství ve vietnamském zákoně o manželství a rodině

O rozvod manželství může žádat manžel, manželka nebo oba manželé současně. Dále mohou o rozvod manželství žádat rodiče či další příbuzní oběti domácího násilí se závažným dopadem na její život či fyzické nebo duševní zdraví, která sama není schopna si své jednání uvědomit a ovládnout z důvodu své psychické poruchy či jiné duševní choroby. Manžel, jehož manželka je těhotná či se stará o dítě mladší 12 měsíců nemá právo žádat o rozvod manželství.

Žádost o rozvod manželství se zapisuje soudem do soudního rejstříku podle ustanovení civilního procesního práva. Následně, podle civilního procesního práva, soud provede pokus o smír.

Manželství může být rozvedeno souhlasným prohlášením, pakliže žádají oba manželé společně o rozvod, činí tak skutečně dobrovolně a mají vyřešené

---

¹³² Luật 52/2014/QH13 Luật Hôn nhân và gia đình 2014 [online]. [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://vanbanphapluat.co/luat-hon-nhan-va-gia-dinh-2014>

a
Vietnam Marriage and Family Law 2014: Law on Marriage and Family [online]. [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://vietnamlawenglish.blogspot.com/2014/06/vietnam-marriage-and-family-law-2014.html>

otázky rozdělení majetku, péče o děti, jejich výchovy a výživného a to s ohledem na zajištění odůvodněných práv manželky a dětí. Pokud byly splněny všechny podmínky, soud vyhlásí rozvedení manželství souhlasným prohlášením, v opačném případě rozhodne ve věci rozvodu soud.

Žádá-li o rozvod manželství pouze jeden z manželů a nepodařilo se dosáhnout soudního smíru a bylo prokázáno domácí násilí nebo docházelo-li k porušování manželských práv a povinností, a tím je manželství hluboce rozvráceno, soud manželství rozvede. Je-li jeden z manželů soudem prohlášen za nezvěstného a druhý z manželů požádá o rozvod, soud manželství rozvede. Bude-li žádat o rozvod za oběť domácího násilí příbuzný, a prokáže se závažný dopad na život či zdraví oběti, soud takové manželství rozvede.

Manželství je ukončeno dnem nabytí právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství.¹³³

---

¹³³*Law on Marriage and Family*No. 52/2014/QH13, Hanoi, June 26, 2014, articles 51 -57

6 Návrhy de lege ferenda

Za největší nedostatek české právní úpravy v oblasti rodinného práva jednoznačně považují chybějící úpravu manželství pro osoby stejného pohlaví. Manželství, které by mohly uzavírat i neheterosexuální páry můžeme nalézt pod názvy například: manželství pro všechny či rovnost manželství. Momentálně tyto páry v České republice mají „pouze“ možnost registrovat se. Registraci umožnil *Zákon č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů*, který vešel v účinnost dne 1. 7. 2006. I když registrace není ideálním a nediskriminačním řešením, můžeme ji považovat z historického hlediska za pokrok správným směrem. Možným řešením tohoto problému by bylo přijetí novely Občanského zákoníku. Návrh novely OZ v současné době projednává Poslanecká sněmovna ČR.

6.1 Právní vývoj „homosexuality“ u nás

Historická cesta „homosexuality“ u nás si prošla nelehkým vývojem. Již dnes patříme mezi země s lepším postavením k této problematice, protože v ČR mohou páry stejného pohlaví uzavírat partnerské svazky. Doufejme, že tato cesta ještě není u konce a bude umožněno těmto párům uzavírat plnohodnotná manželství.

Prvním důležitým milníkem bylo jednoznačně zrušení trestu smrti za homosexuální chování, které ustanovil trestní zákon Josefa II. v roce 1787. *„Homosexuální chování jako přestupek spadalo pod pravomoc správních orgánů a trestem bylo buď vězení či nucené práce do jednoho měsíce a/nebo tělesný trest (bičování). Rakousko tak zřejmě bylo první evropskou zemí, která zrušila trest smrti pro homosexuální chování.“*¹³⁴

Až *Trestní zákon č. 140/1961 Sb.*, který nabyl účinnosti v roce 1962, zrušil trestnost pohlavního styku osob téhož pohlaví, avšak až u osob starších 18 let. Což oproti heterosexuálnímu styku, který byl povolen již od 15 let, nevedlo k rovnému postavení. Diskriminační §244 trestního zákoníku z roku 1961, byl zrušen v roce 1990 *Zákonem č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní*

---

¹³⁴ PROCHÁZKA, Ivo a Helmut GRAUPNER. *Historie právních postojů k homosexualitě* [online]. [cit. 2020-02-09]. Dostupné z: <http://zpravodajstvi.ecn.cz/PRIVATE/logos/pravhist.htm>

zákon. Tímto bylo dosaženo zrovnoprávnění a sjednocení věkové hranice na 15 let u pohlavních styků jak u heterosexuálních tak homosexuálních osob.¹³⁵

Doposud nejpokrokovějším počinem u nás v oblasti právní úpravy neheterosexuálních osob je *Zákon č.115/2006 Sb. o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů*. V roce 2016 zrušil Ústavní soud nálezem č. 234/2016 Sb., (*Nález Ústavního soudu ze dne 14. června 2016 sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ve věci návrhu na zrušení § 13 odst. 2 Zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů*) diskriminační paragraf, který znemožňoval osvojení dítěte registrovanému partnerovi.

6.2 Rozdíly mezi registrovaným partnerstvím a manželstvím

Na rozdíly mezi registrovaným partnerstvím a manželstvím upozorňuje kampaň „Jsme fér“, která v této oblasti šíří osvětu. Rozdíly dělí do třech skupin: v rovině symbolické, praktické a ve vztahu k dětem.

V symbolické rovině jde především o diferenciaci označení těchto svazků a samotný proces uzavírání, kdy partnerství se uzavírá před matrikářem beze svědků a lze ho uzavřít pouze na 14 určených úřadech jako administrativní úkon. Partnerovi nevznikají příbuzenské vztahy s rodinou druhého partnera.

Z praktického hlediska nevzniká registrovaným partnerům společné jmění, v případě smrti partnera nemají nárok na vdovský/vdovecký důchod ani jiné dávky. Při registraci si nemohou určit společné příjmení, to si musí případně vyřešit až dodatečně a nemají ani nárok na pracovní volno, jak je tomu při uzavírání manželství.

Vztahy k dětem u registrovaného partnerství jsou v podstatě neupravené, partner si nemůže přisvojit dítě druhého partnera, nemohou společně osvojit dítě ani být společnými pěstouny.¹³⁶

Tyto rozdíly dále podrobněji rozebírá důvodová zpráva návrhu zákona „*Návrh poslanců Radky Maxové, Františka Kopřivy, Petra Dolínka, Víta*

---

¹³⁵ PITOŇÁK, Michal. *Stručný vývoj postavení "homosexuality" (ne-heterosexuality) v Česku (a v Československu)* [online]. 17.8.2016 [cit. 2020-02-11]. Dostupné z: <https://www.queergeography.cz/strucny-vyvoj-postaveni/>

¹³⁶ *Manželství: Rozdíly* [online]. [cit. 2020-02-09]. Dostupné z: <https://www.jsmefer.cz/rozdilky>

*Rakušana, Jiřího Dolejše, Dominika Feriho a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony*¹³⁷

Rozdílů je mnoho, ať už jde o diferenciaci označení či nerovnost práv. Tito lidé mají obecně složitější postavení jak právní, tak společenské. Přestože podpora rovného manželství široké veřejnosti stále roste, odlišují se od obecného „normálu“, který je ve společnosti zažitý po tisíce let. Jejich společenskému znevýhodnění jednoznačně nepřispívá také právně diskriminační postavení párů stejného pohlaví vůči párům opačného pohlaví.

Rovné manželství v ČR se snaží prosadit kampaň „Jsme fér“. „Za iniciativou Jsme fér stojí organizace Amnesty, Logos Česká republika, Mezipatra, Prague Pride, PROUD a Queer Geography.“¹³⁸

6.2.1 Veřejné mínění

Veřejné mínění v ČR je na tuto problematiku rozporuplné. Postupně se však podpora rovného manželství u široké veřejnosti zvětšuje. „Podle aktuálního výzkumu agentury MEDIAN stoupla mezi Čechy a Češkami podpora manželství pro všechny na 67 %. Vzrostla také podpora veřejnosti pro adopce dětí v rodinách gayů a leseb, a to co se týče jak vlastních dětí druhého z partnerů (na 77 %), tak dětí z dětských domovů (na 62 %).“¹³⁹

Výzkumná agentura MEDIAN zveřejnila na webových stránkách kampaně „Jsme fér“ srovnávací studii veřejného mínění na tuto problematiku za rok 2018 a 2019. Pro rovnost manželství a možnost adopce dětí jsou dlouhodobě příznivější ženy. „U mužů i žen je přitom meziročně konstantní podpora manželství pro všechny a adopcí dětí z institucí a navýšila se pro možnost adopce dítěte partnera.“¹⁴⁰ Z věkového hlediska je podpora práv LTBG komunity největší od mladých lidí ve věku 18 – 34 let. Největší posun v průběhu let 2018 a 2019 ve prospěch LTBG komunity můžeme nalézt u manželství pro všechny a adopce

¹³⁷ Sněmovní tisk 201/0, část č. 1/4 Novela z. - občanský zákoník [online]. [cit. 2020-02-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=201&CT1=0>

¹³⁸ Manželství: Kdo jsme [online]. [cit. 2020-02-07]. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/kdo_jsme

¹³⁹ Podpora manželství pro všechny roste, 67 % Čechů a Češek říká ano. Přijetí podpoří ekonomiku. [online]. 23.1.2020 [cit. 2020-02-07]. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/podpora_manzelstvi_roste_67_procent

¹⁴⁰ Podpora manželství pro všechny roste, 67 % Čechů a Češek říká ano. Přijetí podpoří ekonomiku.: Vývoj postojů podle pohlaví [online]. 23.1.2020 [cit. 2020-02-11]. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/podpora_manzelstvi_roste_67_procent

dítěte druhého partnera. „U lidí ve středním věku pak u těchto dvou práv pozorujeme celkový nárůst podpory.“¹⁴¹ Z demografického hlediska můžeme vidět, že Praha je v postojích k LTBG komunitě nejliberálnější, naproti tomu na Moravě je nejméně příznivců této komunity.¹⁴² Tuto skutečnost lze přisuzovat především projevujícím se náboženskému vlivu na území Moravy.

6.2.2 Současný stav návrhu zákona na manželství pro všechny

Návrh novely občanského Zákona č.89/2012 Sb., a zákonů souvisejících předložila skupina poslanců sněmovně 12. 6. 2018. Návrh byl rozeslán jako tisk 201/0 poslancům dne 13. 6. 2018. Následně byl návrh zaslán vládě, která stanoviskem vyslovila s návrhem souhlas. Návrh se doposud nedostal dál než do prvního čtení. Naposledy poslanecká sněmovna o návrhu jednala na schůzi 26. 3. 2019, kdy bylo jednání odročeno.¹⁴³

Kampaň Jsme fér vydala 23. 1. 2020 tiskovou zprávu, ve které se vyjádřila k současnému stavu projednávání návrhu zákona, který by měl umožnit manželství pro všechny. „Poslanecká sněmovna o zákonu, který by gay a lesbickým párům umožnil vstupovat do manželství, jednala podruhé a zatím naposledy v březnu 2019. Ani po sedmi hodinách debat o něm nehlasovala. Většina času padla na vystoupení oponentů a oponentek (60 % oproti 27 % vystoupení podporovatelů a podporovatelek). Zákon tak i po více než roce a půl čeká na hlasování, které by ho posunulo do druhého čtení.“¹⁴⁴

---

¹⁴¹ Podpora manželství pro všechny roste, 67 % Čechů a Češek říká ano. Přijetí podpoří ekonomiku.: Vývoj postojů podle věku [online]. 23.1.2020 [cit. 2020-02-11]. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/podpora_manzelstvi_roste_67_procent

¹⁴² Podpora manželství pro všechny roste, 67 % Čechů a Češek říká ano. Přijetí podpoří ekonomiku.: Vývoj postojů podle regionu [online]. 23.1.2020 [cit. 2020-02-11]. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/podpora_manzelstvi_roste_67_procent

¹⁴³ Sněmovní tisk 201 Novela z. - občanský zákoník [online]. Stav projednávání ke dni: 11. února 2020 [cit. 2020-02-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=201>

¹⁴⁴ Podpora manželství pro všechny vzrostla na 67 %. Přijetí navíc přinese miliardy do státní kasy: Tisková zpráva [online]. 23.1.2020, 1 [cit. 2020-02-11]. Dostupné z: https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/zamanzelstvi/pages/2399/attachments/original/1579800352/TZ_Podpora_manzelstvi_pro_vsechny_vzrostla.pdf?1579800352

Závěr

Migrace a cestování mají dopad i na oblast manželství, lidé uzavírají manželství napříč všemi národnostmi. K manželství bohužel neodmyslitelně patří také jeho zánik. Možností zániku manželství máme samozřejmě vícero, avšak nejběžnější z nich, se kterým se setkáváme za života obou manželů, je právě rozvod. Když si tyto dva jevy spojíme, dospějeme k problematice manželství s mezinárodním prvkem.

Cílem mé práce bylo komplexní zmapování právní úpravy věnující se rozvodu manželství s mezinárodním prvkem. Podkladem pro tuto práci byly české, unijní i zahraniční právní předpisy, judikatura ČR a EU, odborná literatura, statistické údaje a další zdroje, ze kterých práce vychází. Za hlavní metody práce jsem si v úvodu stanovila dedukci a komparaci, což jsem dle mého názoru dodržela. Ze srovnávacích metod jsem v práci použila několik druhů komparací například mikrokompací či vnitrostátní komparaci. Kromě výše uvedených metod se v práci můžeme setkat s logickými metodami, jako jsou například analýza, indukce a abstrakce.¹⁴⁵

V následujících řádcích bych ráda shrnula jednotlivé kapitoly mé práce, jejíž cílem bylo ucelené shrnutí problematiky rozvodu manželství s mezinárodním prvkem.

V první kapitole jsem se zaměřila na historický vývoj samotné právní úpravy manželství na našem území. Jako časový milník, od kterého jsem se začala vývoji této problematiky zabývat, jsem si stanovila počátek snahy o kodifikaci občanského práva, o které se zasloužila Marie Terezie. Na její snahu navázal její syn Josef II, který se zasloužil o reformy v manželském právu. Kodifikace byla dokončena za vlády Františka I. po přípravách, které trvaly přibližně 60 let. Jako důkaz toho, že dlouhé přípravy se vyplatily, můžeme považovat délku platnosti kodifikace na našem území. Všeobecný rakouský zákoník z roku 1811, který je známý pod zkratkou ABGB u nás platil téměř 140 let. ABGB byl nahrazen až po únorovém převratu, kdy se k moci dostali komunisté, Zákonem o právu rodinném (1950). Po přijetí nové socialistické ústavy v roce 1960 se novelizace dotkla i rodinného práva a Zákon o právu rodinném vystřídal v roce 1963 Zákon o rodině.

---

¹⁴⁵KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003., 65 – 89 s.

Tento zákon se sice po pádu komunistického režimu dočkal několika zásadních změn, ale zcela nahrazen byl až současným Občanským zákoníkem v roce 2012.

Druhá a třetí kapitola vychází z právě zmíněného nového Občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.

V druhé kapitole se věnuji platné právní úpravě manželství obecně. Rozebrat institut manželství jsem považovala za nutnost vzhledem k následujícím kapitolám, které na ni navazují. Manželství u nás může uzavřít muž a žena, kteří jsou zletilí a jejichž svéprávnost v této oblasti nebyla omezena. Soud může povolit výjimku osobě starší 16 let. Účel manželství zákon nalézá v založení rodiny, výchově dětí, vzájemné pomoci a podpoře. V práci se věnuji především tomu, jak manželství vzniká, právům a povinnostem manželů, zániku manželství a všem okolnostem s tím souvisejících, které v tomto zákoně můžeme nalézt.

Třetí kapitola nese název „Rozvod“. V úvodu kapitoly jsem ze zákonných ustanovení odbočila ke statistickým údajům. Zaměřila jsem se na statistické údaje věnující se sňatečnosti a rozvodovosti u nás. Pozitivním faktem je, že přestože od roku 2013 každoročně stoupá počet uzavřených manželství, rozvodovost klesá. Stěžejním tématem této kapitoly je ale rozvod jako takový. Z toho důvodu jsem se zaměřila především na jeho formy, kterými jsou rozvod sporný, nesporný a rozvod s tvrdou klauzulí.

Ve čtvrté a páté kapitole se dostáváme k samotnému jádru tématu mé práce. Rozdělení do dvou kapitol je zde zásadní a velmi důležité, protože postup při řešení rozvodu s občanem EU a s občanem nečlenské země EU (3. země) je odlišný.

Pro rozvod s občanem EU existují dvě stěžejní unijní nařízení. První z nich je Nařízení Rady EU Brusel II bis, které se zabývá příslušností soudu k rozvodu manželství. Brusel II dává navrhovateli na výběr z alternativních možností, či soud bude k rozvodovému řízení příslušný. Nařízení přijaly všechny členské státy kromě Dánska, na které se Brusel II bis nevztahuje. Druhým důležitým předpisem je nařízení Rady EU o posílené spolupráci v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky. Nařízení je známé pod názvem Řím III. Z důvodu, neshody všech členských států, nemá toto nařízení plošnou působnost a je tedy použitelné

pouze pro členské státy, které se k němu zavázaly. Česká republika mezi tyto státy nepatří.

U rozvodu manželství s občanem 3. země jsem se nejprve zaměřila na prameny práva a následně na vymezení některých specifických institutů z oblasti mezinárodního práva soukromého. Při řešení samotné otázky rozvodu manželství s občanem 3. země jsem rozlišila rozvod s občanem státu, se kterým ČR nemá uzavřenou mezinárodní smlouvu upravující rozvod a se kterým naopak má. V situaci, kdy mezinárodní smlouvu nemáme, se postupuje podle ZMPS. Když mezinárodní smlouva existuje, má tato smlouva přednost před ZMPS a postup se řídí touto smlouvou. Ve své práci jsem si vybrala Vietnamskou socialistickou republiku, s kterou ČR takovou smlouvu uzavřenou má a rozebrala jsem podmínky řešení rozvodu manželství ve vztahu těchto dvou zemí.

V poslední kapitole jsem se pokusila poukázat na nedostatky právní úpravy manželství, které dle mého názoru zcela diskriminují sexuální menšiny. Páry stejného pohlaví, které jsou sociálně znevýhodňovány už samotným odlišením se od zažitého „normálu“, se mohou pouze registrovat a nikoliv uzavírat rovnocenná manželství jako jejich heterosexuální spoluobčané. Registrace nezakládá partnerům stejná práva a povinnosti jako manželství. Doufám, že návrh novely Občanského zákoníku, který by měl „manželství pro všechny“ umožnit, bude co v nejbližší době přijat.

Resumé

Resumé v českém jazyce

Diplomová práce se zabývá právní úpravou rozvodu manželství s mezinárodním prvkem. Cílem práce bylo především zmapovat dané téma po teoretické stránce. Stěžejními metodami této práce jsou dedukce a komparace. Podkladem pro tuto práci byly české, unijní i zahraniční právní předpisy, judikatura ČR a EU, odborná literatura, statistické údaje a další zdroje, ze kterých práce vychází.

První kapitola je zaměřena na historický vývoj samotné právní úpravy manželství na našem území. Práce mapuje legislativní vývoj občanského práva od počátků snah o kodifikaci občanského práva, o které se zasloužila Marie Terezie. Kodifikace bylo dosaženo po cca 60 letech Všeobecným občanským zákoníkem z roku 1811, který u nás platil téměř 140 let. ABGB nahradili až komunisté Zákonem o právu rodinném (1950), který vystřídal Zákon o rodině (1963). Novelizovaný Zákon o rodině nahradil až Občanský zákoník v roce 2012, který platí dodnes.

Druhá a třetí kapitola vychází z právě zmíněného nového Občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.

Druhá kapitola nesoucí název Úprava manželství „de lege lata“ je zaměřená na platnou právní úpravu manželství obecně. Objasňuje zde samotný pojem institutu manželství, od jeho vzniku až po zánik.

Úvod třetí kapitoly „Rozvod“ je věnován statistickým údajům o sňatečnosti a rozvodovosti u nás. Pozitivním faktem je, že rozvodovost klesá, přestože od roku 2013 každoročně stoupá počet uzavřených manželství. Stěžejním tématem kapitoly je však rozvod jako takový. Z tohoto důvodu jsou zde rozebrány jeho formy, kterými jsou rozvod sporný, nesporný a rozvod s tvrdou klauzulí.

Ve čtvrté a páté kapitole se dostáváme k samotnému jádru tématu práce. Rozdělení do dvou kapitol je zásadní, jelikož rozvod s občanem EU se řeší především dle unijního práva, kdežto rozvod s občanem 3. země, se řídí dle ZMPS, případně mezinárodními smlouvami.

Pro rozvod s občanem EU existují dvě stěžejní unijní nařízení. První z nich je nařízení Rady EU Brusel II bis, které se zabývá příslušností soudu k rozvodu manželství. Druhým důležitým předpisem je nařízení Rady EU o posílené spolupráci v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky známé pod názvem Řím III.

Kapitola rozvodu manželství s občanem 3. země se nejprve zaměřuje na prameny práva a následně na vymezení některých specifických institutů z oblasti mezinárodního práva soukromého. Při řešení samotné otázky rozvodu manželství s občanem 3. země je v práci rozlišen rozvod s občanem státu, se kterým ČR nemá uzavřenou mezinárodní smlouvu upravující rozvod a s kterým naopak má. V situaci, kdy mezinárodní smlouvu ČR nemá, se postupuje podle ZMPS. Jestliže mezinárodní smlouva existuje, pak má přednost před ZMPS a rozvod se řídí touto smlouvou. V práci je pak podrobně rozebrán rozvod ve vztahu s Vietnamskou socialistickou republikou, se kterou ČR mezinárodní smlouvu má.

Poslední, šestá kapitola „Návrhy de lege ferenda“, poukazuje na nedostatky právní úpravy manželství a navrhuje jejich možná řešení.

Resumé v anglickém jazyce

This thesis deals with the legal regulation of divorce of marriage with an international element. The aim of the thesis was to map the topic from the theoretical point of view. The main methods implemented in this work are deduction and comparison. Main sources this work used are Czech, EU and foreign legislation, Czech and EU case law, professional literature, statistics and other sources on which the work is based.

The first chapter is focused on the historical development of the legal regulation of marriage in our territory. The paper maps the legislative development of civil law since the beginning of efforts to codify civil law, which was credited to Maria Theresa. Codification was achieved after about 60 years by the General Civil Code of 1811, which has been in force for almost 140 years. ABGB (the Civil Code of Austria) was replaced by the Communists with the Family Law Rights Act (1950), which was replaced by the Law of Family Rights Act (1963). The novelized Family Act replaced the Civil Code in 2012, which is still in force today.

The second and third chapters are based on the just mentioned new Civil Code No. 89/2012 Coll.

The second chapter, entitled Marriage regulation “de legelata”, focuses on the current legislation of marriage in general. It explains the very concept of the institute of marriage, from its inception to extinction.

The introduction of the third chapter "Divorce" is devoted to statistical data on marriage rate and divorce rate in our country. A positive fact is that divorce rates have been decreasing, even though the number of marriages has been increasing every year since 2013. However, the main theme of the chapter is divorce as such. For this reason, its forms are discussed here: divorce disputed, undisputed, and hard-clause divorce.

In the fourth and fifth chapters we reach the very core of the topic. The division into two chapters is essential, as divorce with an EU citizen is primarily dealt with under EU law, whereas divorce from a third country citizen is governed by the ZMPS (Act Governing Private International Law) or international treaties.

There are two key EU regulations for divorce with an EU citizen. The first is the EU Council Regulation Brussels II bis, which deals with the jurisdiction of a divorce court. The second important piece of legislation is the Council of the EU Regulation on enhanced cooperation in the area of the law applicable to divorce and legal separation known as Rome III.

The chapter on divorce with a third country citizen focuses first on the sources of law and then on the definition of some specific institutes in the area of private international law. When dealing with the issue of divorce with a third-country citizen, the work distinguishes a divorce with a citizen of a country, with which the Czech Republic has not concluded an international agreement on divorce and with which it has. If the Czech Republic does not have an international treaty, the ZMPS (Act Governing Private International Law) is applied. If there is an international treaty, it takes precedence over ZMPS (Act Governing Private International Law) and divorce is governed by that treaty. The work then analyses in detail the relation to the Socialist Republic of Vietnam, with which the Czech Republic has an international treaty.

The last, sixth chapter Proposals “de lege ferenda”, points out the shortcomings of the legal regulation of marriage and suggests possible solutions.

Seznam literatury

Monografie

1. ŠÍNOVÁ, Renáta a Ondřej ŠMÍD. *Manželství*. Praha: Leges, 2014.
2. JÁNOŠÍKOVÁ, Petra; KNOLL, Vilém; RUNDOVÁ, Alena. *Mezníky českých právních dějin*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010.
3. KABOUCH, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha: Orbis, 1962.
4. VESELÁ, Renata. *Vybrané historické zdroje současného rodinného práva*. Ostrava: Key Publishing, 2013.
5. FRÝDEK, Miroslav a Jaromír TAUCHEN, ed. *Soukromé právo v proměnách věků: sborník příspěvků z Letní školy*. Brno: Masarykova univerzita, 2011.
6. VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Brno: Masarykova univerzita, 2012.
7. SOCHROVÁ, Marie. *Dějepis II. v kostce: pro střední školy: [novověk, dějiny nové doby]*. Praha: Fragment, 2008.
8. VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016.
9. VESELÁ, Renata. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003.
10. HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015.
11. NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČIČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017.
12. DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2013.
13. ŠMÍD, Ondřej a Renáta ŠÍNOVÁ. *Rozvod manželství*. Praha: Leges, 2013.
14. FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014.
15. FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014.

16. PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013.
17. TOMÁŠEK, Michal, Vladimír TÝČ a Jiří MALENOVSKÝ. *Právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2013.
18. ROZEHNALOVÁ, Naděžda, Klára DRLIČKOVÁ, Tereza KYSELOVSKÁ a Jiří VALDHANS. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018.
19. MALACKA, Michal a Lukáš RYŠAVÝ. *Mezinárodní právo soukromé: základy obecné a zvláštní části*. Praha: Leges, 2018.
20. KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ a Květoslav RŮŽIČKA. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015.
21. KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003.

Komentář zákona

22. HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655 -975): Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2014.

On-line zdroje

České

1. <https://www.justice.cz/>
2. <https://www.czso.cz/>
3. <https://www.epravo.cz/>
4. <https://www.usoud.cz/>
5. <http://zpravodajstvi.ecn.cz/>
6. <https://www.queergeography.cz/>
7. <https://www.psp.cz/>
8. <https://www.jsmefer.cz/>
9. <https://www.zakonyprolidi.cz/>
10. <https://www.beck-online.cz/>
11. <https://codexisacademia.cz/>

Evropské právo

12. <https://europa.eu/>
13. <https://eur-lex.europa.eu/>

Zahraniční

14. <https://vanbanphapluat.co/>
15. <https://vietnamlawenglish.blogspot.com/>

Právní předpisy

Právní předpisy na našem území

1. Josefinský občanský zákoník 1786 - č. 591 Sb. z. s.
2. Haličský občanský zákoník 1797 (GBGB) - č. 337 Sb. z. s. (Západní Halič) a č. 373 Sb. z. s. (Východní Halič a Bukovina)
3. Všeobecný občanský zákoník/ Obecný občanský zákoník/ Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten deutschen Erbländer der österreichischen Monarchie (ABGB) - Císařský patent č. 946/1811 Sb. z.s.
4. Zákon č. 47/1868 ř. s. ze dne 25. května 1868, o manželském právu, kterým se obnovovala platnost Obecného občanského zákoníku
5. Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého
6. Zákon č. 320/1919 Sb., kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství
7. Ústavní zákon ze dne 9. května 1948 č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky
8. Zákon č. 265/1949 Sb., Zákon o právu rodinném (ZPR)
9. Zákonné opatření předsednictva Národního shromáždění č. 61/1955 Sb., o změně předpisů o rozvodu
10. Zákon č. 15/1958 Sb., o změně předpisů o osvojení
11. Zákon č. 46/1959 Sb., o změně pravomoci soudů a o změně a doplnění některých ustanovení z odboru soudnictví a státních notářství
12. Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky
13. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon (starý)
14. Zákon č. 94/1963 Sb., Zákon o rodině (ZOR)
15. Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním
16. Zákon č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon
17. Zákon č. 234/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění zákona č. 132/1982 Sb.

Právní předpisy ČR (účinné)

18. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (Ústava)
19. Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

20. Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech
21. Zákon č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů
22. Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém
23. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník
24. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
25. Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů.

Judikatura ČR

26. Nález Ústavního soudu č. 234/2016 Sb., ze dne 14. června 2016, sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ve věci návrhu na zrušení § 13 odst. 2 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů
27. Nález Ústavního soudu č. 207/1994 Sb., ze dne 13.9.1994, sp. zn. Pl. ÚS. 9/94 ve věci nabývání státního občanství ČR státními občany SR - právo opce občanů zaniknuvší ČSFR

Návrh zákona

28. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Právní předpisy EU

29. Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (Brusel II bis)
30. Nařízení Rady (ES) č. 1347/2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti obou manželů k dětem (Brusel II)
31. Nařízení Rady EU č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky (Řím III)

32. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
33. Smlouva o Evropské unii - Konsolidovaná znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie (2016/C 202/01)
34. Smlouva o fungování Evropské unie - Konsolidovaná znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie (2016/C 202/01)

Judikatura EU

35. Rozsudek ESLP ze dne 11. července 2002 ve věci stížnosti č. 28957/95 Christine Goodwin proti Spojenému království Velké Británie a Severního Irsku
36. Rozhodnutí SD ze dne 15. července 1964 ve věci 6/64, Flaminio Costa proti E.N.E.L.

Zahraníční právní předpisy

37. Smlouva č. 98/1984 Sb., mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních
38. Vyhlášky číslo 98/1984 Sb., vyhláška ministra zahraničních věcí o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních.
39. Vietnam Marriage and Family Law 2014 - No. 52/2014/QH13, Law on marriage and Family